

OPINNÄYTETYÖ

Rasminvastaisen viikon kampanja verkoston yhteistyönä

Opas Punaisen Ristin paikallisosastoille yhteistyöverkoston kokoamiseen ja hyödyntämiseen

Nina Ekonoja

Yhteisöpedagogi

(210 op)

5/2021

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi, kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Tekijät: Nina Ekonoja

Opinnäytetyön nimi: Rasisminvastaisen viikon kampanja pienellä paikkakunnalla. Opas Punaisen Ristin paikallisosastoille yhteistyöverkoston kokoamiseen ja hyödyntämiseen.

Sivumäärä: 50 ja 8 liitesivua

Työn ohjaaja: Juha Nikkilä

Työn tilaaja: Suomen Punainen Risti Lapin piiri / Mervi Hyötylä

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoite oli tuottaa materiaali tilaajan rasisminvastaisen kampanjan kehittämiseksi erityisesti pienillä paikkakunnilla. Taustaoletuksena oli, että verkostomainen yhteistyö tehostaa toimintaa. Työn avulla haluttiin selvittää, mitä hyötyjä ja haasteita kampanjaverkostossa toimivat tahot näkevät siinä toimimisessa, ja miten tämän tiedon avulla voi motivoida uusia toimijoita.

Kehittämistyö toteutettiin tapaustutkimuksena rasisminvastaisen viikon kampanja verkostosta Rovaniemellä. Lopputuotos on selkeä ja digitaalisesti saavutettava opas Punaisen Ristin paikallisosastoille.

Tietopohjan keskeisiä käsitteitä ovat rasismi, vaikuttamistoiminta ja -kampanjat, yhdistys- ja vapaaehtoistoiminta, sekä sektorien välinen ja verkostoyhteistyö. Aineistona käytettiin Rovaniemen kampanjaverkoston tuottamia digitaalisia aineistoja, viiden keskeisen verkostotoimijan haastatteluja, kirjoittajan henkilökohtainen kokemusta verkostossa, sekä verkkokyselyä Punaisen Ristin Lapin osastojen vastuuhenkilöille.

Aineiston perusteella verkostotoimijoita motivoivat arvot ja periaatteet sekä toiminnan yhteinen tavoite. Verkoston kampanjatyöskentelyn etuina nähdään etenkin yhteistyön toimivuus, omien yhteistyömahdollisuuksien paraneminen sekä omalle organisaatiolla saatu näkyvyys. Verkostotyöskentelyn haasteena nähdään ennen kaikkea koronapandemian viime aikoina aiheuttama siirtyminen verkkoon ja etätyöskentelyyn, mikä heikentää yhteisöllisyyttä verkoston toiminnassa.

Asiasanat: Punainen Risti, rasismi, yhdistystoiminta, vapaaehtoistyö, verkostoituminen, kansalaisvaikuttaminen, toimintaohjeet

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Civic Activity and Youth Work

Author: Nina Ekonoja

Title: The Week Against Racism campaign in small communities. A guide to building and making use of a local network.

Number of Pages: 50 and 8 attachment pages

Supervisor: Juha Nikkilä

Commissioned by: Finnish Red Cross Lapland district / Mervi Hyötylä

The aim of the thesis was to produce material for the subscriber to improve the annual Week Against Racism campaign especially in small localities. We assumed that the campaign would benefit from using a network of cooperation. We wanted to find out which advantages and challenges the members of the campaign network see in their common activity, as well as how to motivate others to try out the same approach.

The development work was a case study of the Week Against Racism campaign network in Rovaniemi. The concrete output of the thesis was an explicit and digitally accessible instruction manual for the Red Cross local branches.

The relevant concepts in the study are racism, civic activity and campaigning, associations and voluntary work, as well as cross-sector and network cooperation. As study material we used mailing list, meeting memos and event posters of the Rovaniemi network, semi-structured interviews of five members of the network, the writer's personal experience in the network and a web survey addressed to the key actors of the Red Cross local branches in Lapland.

According to the study material we assume that the members of the network are motivated by their values and principles as well as the common goal of the network. The good function of the cooperation, improving cooperation possibilities and the visibility are considered the main advantages of the campaigning network. The greatest challenge has been the complete transformation of the campaign into online activities and events due to Covid19 pandemic, which has had a negative impact on the sense of community in the network cooperation.

Keywords: Red Cross, racism, associations, voluntary work, networking, civic activity, instructions

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TILAAJANA SUOMEN PUNAINEN RISTI.....	8
	2.1 Punaisen Ristin periaatteet ja tehtävä	8
	2.2 Punaisen Ristin osastotoiminta	10
	2.3 Rasisminvastainen työ ja Ei rasismille! -hanke	10
3	KESKEISET KÄSITTEET JA YHTEISKUNNALLINEN KEHYS	12
	3.1 Monitahoinen rasismi	12
	3.2 Vaikuttamiskampanjat	15
	3.3 Yhdistystoiminta ja vapaaehtoistyö	17
	3.4 Sektorien välinen ja verkostoyhteistyö	20
4	TAPAUSTUTKIMUS ERI NÄKÖKULMISTA	23
	4.1 Verkkokysely SPR Lapin osastoille	24
	4.2 Verkoston tuottama aineisto	27
	4.3 Verkoston avaintoimijoiden haastattelut	30
	4.4 Oma kokemus verkoston toiminnasta.....	34
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
	5.1 Verkosto- ja kampanjatyötä edistävät seikat	37
	5.2 Verkosto- ja kampanjatyön haasteet	38
6	OPAS RASISMINVASTAISEN VIIKON KAMPANJAAN.....	40
	6.1 Oppaan muoto ja sisältö.....	40
	6.2 Oppaan testaaminen ja käyttöön ottaminen	41

7	TYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA.....	42
	7.1 Itsearviointi	42
	7.2 Tilaajan palaute	43
	7.3 Miten tarina jatkuu?	43
	LÄHTEET	45
	LIITE 1: Opas Paikallisosastoille.....	51
	LIITE 2: Rasisminvastainen viikko ja Punaisen Ristin osastot Lapissa -verkkokyselyn saateteksti ja kysymykset	52
	LIITE 3: Rovaniemen verkoston sähköpostilistaus lukuina.....	54
	LIITE 4: Kampanjatapahtumat.....	56
	LIITE 5: Haastattelukutsu ja -kysymykset verkostotoimijoille.....	57

1 JOHDANTO

Rasistiset asenteet ja niistä johtuva syrjintä ovat yhteiskuntaa hajottava tekijä. Syrjintä vaikuttaa kielteisesti ennen kaikkea sitä kohtaaviin ihmisryhmien elintasoon ja elämänlaatuun, mutta myös koko yhteiskunnan hyvinvointiin (Mannila 2020, 11). Digitaalisen median ansiosta kuka tahansa ja missä tahansa voi vahvistaa kielteisiä ilmiöitä, ja siksi rasismia ehkäisevä työ on oleellista myös alueilla, joilla vähemmistöjä ei juuri esiinny ja joilla asuvat eivät syrjivää kohtelua välttämättä näe. Sisäministeriön vuonna 2019 teettämässä selvityksessä vihapuheesta ja sen vaikutuksista kuvataan, kuinka internet ja sosiaalinen media ovat vahvistaneet vihapuheen levittämistä ja vaikeuttaneet sen hallitsemista (Sisäministeriö 2019, 13).

Suomen Punainen Risti eli SPR on maan suurin järjestötoimija, jolla on lakiin kirjattu asema viranomaisten tukena aseellisissa konflikteissa (Laki Suomen Punaisesta Rististä). Järjestö toimii viranomaisten tukena isoissa yhteiskunnallisissa kriisitilanteissa ja vastaa valtakunnallisen veripalvelun toiminnasta. SPR noudattaa maailmanlaajuisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun periaatteita ja on niiden kautta vahva yhdenvertaisuustoimija (Suomen Punainen Risti 2021a). Järjestön toiminta perustuu ennen kaikkea paikallisosastojen jäsenten vapaaehtoistyöhön, ja sillä on Suomessa pitkä perinne rasisminvastaisessa työssä.

Yleishyödyllisten ja aatteellisten järjestöjen työ ja vapaaehtoistoiminta kohtaavat tänä päivänä isoja haasteita, joiden voittamiseksi tarvitaan monenlaista kehittymistä ja kehittämistä. Perinteisesti yhdistystoiminta on tarjonnut ihmisille väylän yhteisölliseen toimintaan, jolla edistetään itselle tärkeitä asioita. Monimuotoistuva tietoyhteiskunta tarjoaa yhä enemmän tapoja verkostoitua ja vaikuttaa, mikä tarjoaa vaihtoehtoja perinteiseen paikalliseen yhdistystoimintaan osallistumiselle. (Yhdistystoiminta 2000-luvulla 2012, 8.) Opinnäytetyöni on pieni osa tätä kehittämistyötä, sillä se tarttuu omalta osaltaan tärkeään ongelmaan: kuinka helpottaa, uudistaa ja tehdä näkyväksi pienenevillä ja ikääntyvillä vapaaehtoisresursseilla toimivien Punaisen Ristin paikallisosastojen vapaaehtoistoimintaa? Miten ruohonjuuritason vapaaehtoiset voivat ylläpitää järjestön periaatteiden mukaista rasisminvastaista työtä kovenevien asenteiden värittämässä arjessa? Haaste on erityisen suuri harvaan asutuilla alueilla kuten Lapissa, missä etäisyydet ovat pitkiä, ja missä Punaisen Ristin vapaaehtoistyö keskittyy muuhun kuin monikulttuuriseen toimintaan.

Opinnäytetyöni keskittyy yhteisöpedagogin osaamisen ydinasioihin. Rasisminvastainen työ liittyy vahvasti moninaisuuden kohtaamiseen sekä osallisuuden ja toimijuuden edistämiseen.

Vapaaehtoistyö ja kansalaisvaikuttaminen tukevat yksilöiden ja yhteisöjen osallisuutta ja toimijuutta. Verkostomainen työskentely ja kehittäminen vahvistavat monialaisen toimijakentän yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2021.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössäni haluan kehittää keinoja levittää ja juurruttaa Punaisen Ristin rasisminvastaista työtä paikallistasolle. Haluan perustella selkeästi ja konkreettisesti myös rasismiin perehtymättömille ja sitä arjessaan kohtaamattomille vapaaehtoisille, miksi rasisminvastainen työ on oleellinen osa järjestön toimintaa myös etnisesti ja kulttuurisesti homogeenisillä alueilla. Haluan vakiinnuttaa rasisminvastaista työtä ja rasisminvastaisen viikon kampanjaa osaksi SPR:n normaalia paikallistoimintaa Lapissa. Näihin haastaviin tavoitteisiin pyrin osaltani ja edes osittain vastaamaan tekemällä Punaisen Ristin osastojen paikallisosastojen käyttöön työkalun, jonka tavoite on auttaa osastojen luottamushenkilöitä ja muita vapaaehtoisia toteuttamaan rasisminvastaisen viikon kampanja paikallisten yhteistyökumppanien verkoston kanssa, sekä vakiinnuttamaan se osaksi jokavuotista toimintasuunnitelmaa.

Konkreettisesti työkalu on opasvihko, johon kerään hyväksi todettuja keinoja erilaisten toimijoiden yhteistyöverkoston alulle saamiseksi sekä vuosittain toistuvan kampanjayhteistyön aloittamiseksi verkoston kanssa. Haluan tehdä mahdollisimman tiiviin, selkeän ja konkreettisen oppaan, joka kertoo esimerkiksi millaisia yhteistyökumppaneita kannattaa pyytää mukaan, millainen on realistinen aikataulutus, miten vastuuta voi jakaa, millaisia toimintoja esimerkiksi voi järjestää, miten huolehditaan turvallisuudesta, miten toimintaa voi arvioida ja kehittää, sekä miten voi varmistaa toiminnan jatkuvuuden.

Oppaan laatimista varten etsin vastauksia seuraaviin, hyvin konkreettisiin kysymyksiin: Mitä ovat rasisminvastaisen työn ja sektorirajat ylittävän verkostotyöskentelyn käytännön hyöty ja haasteet? Ketkä ovat potentiaalisia yhteistyökumppaneita? Miksi erilaiset toimijat lähtevät mukaan? Millä käytännön toimenpiteillä verkostotyö saadaan toimimaan?

2 TILAAJANA SUOMEN PUNAINEN RISTI

Työni tilaaja on Punaisen Ristin Lapin piiri ja siellä yhteyshenkilönä piirin monikulttuurisen toiminnan kehittäjä, joka on usean vuoden ajan toiminut rasisminvastaisen viikon kampanjan alueellisesti koordinoivana tahona. Tässä luvussa käsittelen Punaisen Ristin aatetta, organisaatiota ja toimintaa sekä erityisesti järjestön rasisminvastaista toimintaa.

2.1 Punaisen Ristin periaatteet ja tehtävä

Punaisen Ristin arvopohjasta ja toimintamuodoista kerrotaan kattavasti järjestön verkkosivuilla osoitteessa www.punainenristi.fi. Verkosta löytyvän tiedon lisäksi löysin mielenkiintoista, yksityiskohtaisempaa tietoa järjestön kehityksestä Suomessa Yki Hytösen vuonna 2002 koostamasta Suomen Punaisen Ristin 125-vuotisteoksesta, jossa käydään läpi järjestön ja sen toiminnan kehittyminen alusta alkaen erityisesti Suomessa ja Suomen näkökulmasta.

Kansainvälinen järjestö sai alkunsa vuonna 1863, ja suomalainen yhdistys perustettiin 14 vuotta myöhemmin osaksi Venäjän Punaista Ristiä (Hytönen 2002, 9, 15). Toiminnan tavoite oli alusta asti lievittää inhimillistä kärsimystä ja noudattaa ehdotonta puolueettomuutta etenkin sotatilanteissa. Suomessa puolueettomuuden periaatetta testattiin erityisesti sisällissodan aikana, jolloin Punainen Risti huolehti niin punaisten kuin valkoisten haavoittuneista ja sai sen vuoksi kritiikkiä molemmilta osapuolilta (mt., 27, 30–31). Toiminta kehittyi hädän helpottamiseen myös rauhan ajan kriiseissä, kuten nälänhädässä. Akuuttien kriisien vaikutusten lievittämisen ja yksittäisten auttamishankkeiden lisäksi alettiin kehittää varautumista ja valmiutta järjestämällä ensiapukoulutusta väestölle, kouluttamalla sairaanhoitohenkilökuntaa ja kehittämällä etenkin syrjäseutujen sairaanhoitovalmiutta (mt., 19, 37–39). 1900-luvun toisella puoliskolla ja 2000-luvulla järjestön auttamisen kentät ja tavat ovat monipuolistuneet ja kehittyneet tarpeen mukaan vastaamaan erilaisiin yhteiskunnan haasteisiin, kuten yksinäisyyden ja päihdeongelmien lisääntymiseen ja pakolaisten määrän kasvuun.

Järjestön työtä ja kaikkea toimintaa ohjaavat seitsemän periaatetta, inhimillisyys, tasapuolisuus, puolueettomuus, riippumattomuus, vapaaehtoisuus, ykseys ja yleismaailmallisuus, saivat täsmennetyt muotonsa ja määritelmänsä vasta vuonna 1961 kansainvälisessä kokouksessa (mt., 28). Toiminnan tavoitetta kuvastaa parhaiten inhimillisyys, jonka määritelmä löytyy järjestön verkkosivuilta ja kuuluu seuraavasti:

Inhimillisen kärsimyksen estäminen ja lievittäminen kaikin tavoin on Punaisen Ristin tärkein tehtävä ja toiminnan päämäärä. Sen tavoitteena on suojella elämää, terveyttä ja ihmisarvoa. Se edistää ihmisten välistä ymmärrystä, ystävyyttä, yhteistyötä ja pysyvää rauhaa. (Suomen Punainen Risti 2021a.)

Muut kuusi periaatetta määrittävät enemmän organisaation toimintatapaa ja järjestäytymistä. Tasapuolisuuden periaate tarkoittaa, että avun antamisen ratkaisee ihmisen tarve henkilöstä riippumatta. Alusta asti on johdonmukaisesti pidetty kiinni puolueettomuuden periaatteesta konflikteissa ja poliittisissa ristiriitatilanteissa. Riippumattomuus merkitsee sitä, että järjestön kansallisten yhdistysten tulee säilyttää itsemääräämisoikeutensa ja noudattaa Punaisen Ristin periaatteita toimiessaan kunkin maan paikallisen lainsäädännön mukaan. Punaiseen Ristiin kuulumisen, toiminnassa mukana oleminen ja avun vastaanottaminen on aina vapaaehtoista ja pyyteetöntä. Yleismaailmallisuuden periaatteen mukaan eri maiden kansalliset yhdistykset ovat keskenään tasa-arvoisia ja niiden tulee auttaa toisiaan. Ykseys tarkoittaa sitä, että kussakin maassa voi toimia vain yksi kansallinen yhdistys, joka on avoin kaikille ja toimii koko maassa. (Kankaansivu 2007, 21–22.)

Järjestön tarkoitus on Suomen laissa säädetyin asetusten mukaisesti

- 1) kaikissa oloissa suojella elämää ja terveyttä sekä puolustaa ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia;
- 2) edistää kansojen välistä yhteistyötä ja rauhaa;
- 3) pelastaa ihmishenkiä kotimaassa ja ulkomailla;
- 4) auttaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevia inhimillisten kärsimysten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi;
- 5) tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi;
- 6) edistää kansalaisten keskuudessa yhteisvastuuta ja auttamismieltä;
- 7) edesauttaa vapaaehtoistoimintaa ihmisten auttamiseksi;
- 8) edistää auttamisvalmiutta; sekä
- 9) lisätä ymmärrystä Punaisen Ristin työtä ja yleisinhimillisiä pyrkimyksiä kohtaan.

(Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä)

2.2 Punaisen Ristin osastotoiminta

Suomen Punaisen Ristin kansallinen organisaatio on järjestetty alueellisesti piireihin, joiden alueella puolestaan toimivat paikallisosastot pääasiassa vapaaehtoisvoimin ja luottamushenkilöiden johdolla. SPR:n keskus- ja piiritoimistoissa työskentelee palkattua henkilöstöä, joiden tehtävä on toiminnan koordinointi ja ylläpitäminen jäsenien valitsemien luottamushenkilöiden ja toimielimien tekemien linjausten mukaisesti. Toimielimiä ovat kansallisella tasolla järjestön yleiskokous, valtuusto, hallitus ja pääsihteeri, alueellisella tasolla piirin kokous ja piirin hallitus, sekä paikallisella tasolla osaston kokous ja osaston hallitus (Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä).

Järjestön sisäinen tehtäväjako menee seuraavasti: Keskustoimisto vastaa valtakunnallisen järjestön hallinnosta ja varainhankinnasta, sen toiminnan koordinoinnista ja siitä tiedottamisesta, sekä kansainvälisistä yhteyksistä. Piirit koordinoivat, ylläpitävät ja kehittävät Punaisen Ristin toimintaa alueellaan, tiedottavat siitä, sekä toteuttavat varainhankintaa ja alueellisia projekteja. Osastot toimivat yksittäisillä paikkakunnilla tai kaupunginosissa, ja ylläpitävät vapaaehtoisten toimintaryhmiä, kuten ensiapu-, ystävä- monikulttuurisuus- ja nuorten toiminnan ryhmiä. Osastot voivat toteuttaa paikallisia projekteja, ja ne vastaavat omasta varainhankinnastaan ja tiedottamisestaan. (Kankaansivu 2007, 14.) Osaston toimintaa ohjaavat osaston sääntömääräiset kokoukset ja osaston hallitus. Osaston kokouksissa kaikilla osaston jäsenillä on läsnäolo-, puhe- ja äänioikeus. Myös aktiivisilla vapaaehtoisilla on läsnäolo- ja puheoikeus, vaikka he eivät olisi jäseniä. (Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä.)

Osastojen toimintaryhmissä vapaaehtoiset toteuttavat sekä säännöllistä harrastustoimintaa kuten ryhmä- ja kerhotoimintaa että vastaavat nopeasti yllättävään paikalliseen avuntarpeeseen. Osastot laativat suunnitelman omasta valmiudestaan tukea paikallisia viranomaisia mahdollisissa kriisitilanteissa. SPR:n auttamisvelvollisuus ja -valmius äkillisissä häiriötilanteissa perustuvat lakiin, ja konkreettinen tuki voi paikallisella tasolla olla esimerkiksi henkistä tukea tai aineellista hätäapua onnettomuuden uhreille (Suomen Punainen Risti 2015).

2.3 Rasisminvastainen työ ja Ei rasismille! -hanke

Suomen Punaisen Ristin rasisminvastainen työ perustuu järjestön yleisiin, kansainvälisiin periaatteisiin, erityisesti inhimillisyyden periaatteeseen (Suomen Punainen Risti 2021b), sekä Suo-

men laissa säädettyyn asetukseen, jonka mukaan järjestön tarkoitus on mm. puolustaa ihmisarvoa, edistää rauhaa ja auttaa heikoimmassa asemassa olevia (Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä). SPR aloitti pakolaisten auttamisen kotimaassa 1970-luvulla, tarjosi maahanmuuttajille neuvontaa 1980-luvulla ja avasi Suomen ensimmäiset turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset 1990-luvulla (Hytönen 2002, 185–187). Maahanmuuttotyö on yksi järjestön monista työmuodoista (Suomen Punainen Risti 2021c).

Vuosina 2013–18 Punainen Risti toteutti laajan rasisminvastaisen Ei rasismille! -hankkeen, jonka tavoite oli käynnistää ja kehittää rasisminvastaista kansalaistoimintaa ja keskustelua luomalla uusia vaikuttamistyön tapoja, materiaaleja ja rakenteita yhteistyössä laajan kumppaniverkoston kanssa. Hankkeen osatavoitteina oli tuottaa ja uusintaa rasisminvastaisia menetelmiä ja materiaaleja, vahvistaa vapaaehtoistoiminnan tukirakenteita, sekä vahvistaa kumppanuutta ja verkostoja sekä kehittää järjestöjen välistä jakamista ja dialogia. Hankkeen loppuraportin mukaan uusia menetelmiä ja materiaalia tuotettiin runsaasti. Osa materiaalista on vapaasti hyödynnettävissä Ei rasismille! -hankkeen verkkosivuilla ja Punaisen Ristin verkkosivuilla. Yksi tavoite oli lisäksi tarjota ohjaus- ja neuvontapalvelua rasismia kohdanneille, mutta riittämättömien resurssien vuoksi tulokset jäivät vähäisiksi tämän osalta. Kaikkein näkyvin osa hanketta olivat loppuraportin mukaan vuosittain toistuvat rasisminvastaisen viikon kampanjat. (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus 2018.)

Ei rasismille! -hankkeen toteutuksen aikana koettiin Suomessakin maailmanlaajuisen pakolaiskriisin vaikutukset, kun maahan saapui syksyn 2015 aikana yli 32 000 turvapaikanhakijaa (Maahanmuuttovirasto 2021). Tilanne oli poikkeuksellinen ja aiheutti yhtäältä rasismin ja vihapuheen nousua, toisaalta vapaaehtoistyön ja auttamisen kasvua. Ei rasismille! -hanke oli ensimmäisten toimintavuosien aikana ehtinyt kehittää materiaalia, jota Punainen Risti ja hankekumppanit pystyivät hyödyntämään nopeasti eskaloituneessa tilanteessa (Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus 2018). Monikulttuuriseen toimintaan ja rasisminvastaisen viikon kampanjoihin tuli runsaasti vapaaehtoisia, ja ne saivat julkisuutta. Pakolaiskriisin vaikutus uusien vapaaehtoisten määrään näkyy vertaamalla eri vuosina netin kautta vapaaehtoiseksi ilmoittautuneiden määriä: vuonna 2015 vapaaehtoiseksi ilmoittautui 12 898 henkilöä, kun vastaava luku oli kahtena aiempina vuonna ollut yhteensä 5 814 ja kahtena seuraavan vuonna yhteensä 9 097 (Suomen Punainen Risti 2018, 9).

3 KESKEISET KÄSITTEET JA YHTEISKUNNALLINEN KEHYS

Tälle työlle keskeisiä teemoja ovat rasismi nyky-Suomessa, vaikuttamiskampanjat, yhdistystoiminta ja vapaaehtoistyö sekä sektorirajat ylittävä verkostoyhteistyö. Käsittelen niitä lyhyesti seuraavissa alaluvuissa lähinnä ajankohtaisessa viitekehyksessä ja työn kannalta oleellisista näkökulmista. Määrittelen ja avaan hieman keskeisiä käsitteitä, ja kerron edellä lueteltujen teemojen taustasta ja nykytilasta.

3.1 Monitahoinen rasismi

Rasismin käsitteen määrittäminen on haastavaa. Punaisen Ristin Ei rasismille! -hankkeen luomalla rasismi määritellään yksinkertaisesti:

Rasismi käsitteenä tarkoittaa oletetun ihmisryhmän arvottamista esimerkiksi etnisen alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kulttuurin, äidinkielen tai uskonnon perusteella alempiarvoiseksi kuin muut ihmisryhmät. (Suomen Punainen Risti 2012.)

Suomen ratifioimassa YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa rotusyrjinnällä eli rasismilla tarkoitetaan

kaikkea rotuun, ihonväriin syntyperään tahi kansalliseen tai etniseen alkuperään perustuvaa erottelua, poissulkemista tai etuoikeutta, jonka tarkoituksena tai seurauksena on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien tasapuolisen tunnustamisen, nauttimisen tai harjoittamisen mitätöiminen tai rajoittaminen poliittisella, taloudellisella, sosiaalisella, sivistyksellisellä tai jollakin muulla julkisen elämän alalla. (Asetus kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta 1970.)

Arjen keskusteluissa sanaa rasismi käytetään usein synonyyminä syrjinnälle, esimerkiksi kun puhutaan ikärasismista, vaikka tarkoitetaan iän perusteella syrjimistä (Puuronen 2011, 51).

Rasismia on tutkittu pitkään, ja sen tutkimus on laajaa ja monitasoista. Rasismia on historiallisista syistä tutkittu paljon Yhdysvalloissa ja Britanniassa (mt., 11). Termi rasismi tulee englanninkielisestä sanasta 'race' ja linkittyy siksi rodun käsitteeseen ja siihen, miten ja millaisia rotuja ihmisissä nähdään olevan. Rasismin tutkimuksessa esiintyy monenlaisia näkökulmia ja viitekehyksiä, sekä runsaasti erilaisia termejä. Kirjallisuudessa puhutaan esimerkiksi rotuerotellusta, rodullistamisesta, luokkaeroista, antisemitismistä, fasismista ja kolonialismista. Rasismitutkija Vesa Puuronen pohtii historiallista viitekehystä ja ilmiön muuttumista sekä määrittelyn

näkökulmaa. Pystyykö enemmistöön kuuluva henkilö määrittelemään ilmiön myös vähemmistöjen kokemukset kattavasti? Entä onko mahdollista laatia määritelmä, joka kattaisi ajan myötä muuttuvan ilmiön? (mt., 53.) Vaikka edellä mainitut seikat ovat tärkeitä rasismitutkimuksessa, tarkempi perehtyminen niihin ei kuitenkaan ole oleellista tässä opinnäytetyössä, joka keskittyy enemmän käytännön vaikuttamistoiminnan toteuttamiseen nyky-Suomen viitekehysessä.

Sanana 'rasismi' on poliittisesti latautunut, se herättää tunteita ja keskustelua, ja lähestulkoon kaikilla tuntuu olevan siitä jonkinlainen käsitys tai mielipide. Monilla enemmistöön kuuluvilla ihmisillä ei ole kokemusta tai kosketuspintaa rasismista, jolloin he ovat median antaman tiedon ja mielikuvien varassa. Suomi on valtiona sitoutunut kitkemään rasismia allekirjoittaessaan YK:n rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen, ja julkisessa keskustelussa rasismi tuomitaan yleisesti. Rasismitutkija Anna Rastaa mielestä julkisuudessa rasismista ja teon rasistisuudesta puhuttaessa oleelliseksi nostetaan usein se, rikkooko rasistiseksi koettu teko tai puhe lakia, jolloin keskustelun ulkopuolelle jäävät lain puitteissa pysyvät mutta rasismia synnyttävät kannanotot (Rastas 2015, 16). Jos ihminen tiedostaa rasismia huonona ja paheksuttuna asiana, ja samaan aikaan hänen käsityksensä rasismista ja rasistisista teoista on kapea, hänen voi olla vaikea nähdä ja hyväksyä rasististen tekojen yleisyys, saati se, että hän itse saattaa tiedostamatta ajatella tai toimia rasistisesti. Toimittaja Maryam Abdulkarim kertoo, kuinka sai erään rasismia käsitelleen televisiokeskustelun jälkeen vihaisen viestin naiselta, jonka mukaan Suomessa ei ole rasismia. Nainen ajatteli Abdulkarimin olevan väärässä ja vain ”katkera nainen”, koska hän itse oli lukemiensa uutisten perusteella päätenyt käsitykseen, ettei Suomessa ole rasismia (Abdulkarim 2015, 8–9).

Tämän opinnäytetyön kannalta oleellista on niin sanottu arkipäivän rasismi, joka tarkoittaa erilaisiksi nähtyjen ja koettujen ihmisten arkielämän tilanteissa saaman kohtelun ja rasististen rakenteiden ja käytäntöjen kokonaisuutta (Puuronen 2003, 193). Arkipäivän rasismia systemaattinen tutkimus alkoi 1980-luvulla. Sen lähtökohdaksi on vähemmistöjen oma kokemus ja näkökulma, koska vähemmistöillä on rasismista omakohtaista kokemusta ja tietoa, jota enemmistöllä ei ole (Puuronen 2011, 31–32). Yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivuilla todetaan arkipäivän rasismia tutkimuslähtökohdan mukaisesti, että rasismia laajuuden ja vakavuuden tuntevat parhaiten ne ihmiset ja ihmisryhmät, joihin se kohdistuu (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021).

Rasismia käsitellessä on hyvä tuntea joitakin termejä, joihin julkisessa keskustelussa ja mediassa nykyään usein törmää. Ne kuvaavat rasismia käytännön ilmenemismuotoja yhteiskunnassa ja arjessa. Rodullistaminen on sitä, että ympäristö ja yhteiskunta liittävät ihmiseen ulkomuodon

ja tiedetyn tai oletetun etnisyyden perusteella ennakkoluuloja ja oletuksia siitä, millainen hän on ihmisenä. Rodullistamisen ajatus on, että erinäköinen ihminen on perustavalla tavalla erilainen kuin valtaväestöön kuuluvat, ja siksi se aiheuttaa rasismia. Rakenteellinen rasismi tarkoittaa yhteiskunnan toiminnan ja instituutioiden syrjiviä tapoja, käytäntöjä ja mekanismeja. (Mt.) Niitä ovat esimerkiksi se, että koulujen henkilökunta ohjaa maahanmuuttajataustaisen nuoren hakemaan ammatilliseen perustutkintokoulutukseen (Surenkin 2020), että työnhakijalta vaaditaan täydellistä suomen kielen taitoa riippuen etnisestä taustasta eikä työtehtävistä (Koivunen, Ylöstalo, Otonkorpi-Lehtoranta 2015, 17), ja että arabialaisella sukunimellä on vaikeampi löytää vuokra-asuntoa (Öblom 2017, 13). Tällaisten asioiden kertautuminen vaikuttaa vähemmistöjen työllisyyteen, tulotasoon ja asemaan yhteiskunnassa. Mikroaggressiosta puolestaan on kyse silloin, kun joku usein tahattomasti ja omasta mielestään hyväntahtoisesti vahvistaa vähemmistöön kuuluvan ihmiseen liitettyjä ennakkoluuloja ja yleistyksiä. Ulkomaalaisen näköiseksi koetulle ihmiselle englannin puhuminen tai hänen suomen kielen taitonsa kehuminen ovat esimerkki mikroaggressiosta, jolla vahvistetaan oletusta, että valtaväestöstä poikkeavan näköinen ihminen ei voi olla suomalainen tai osata oletusarvoisesti suomea. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021.)

Kuinka laajaa ja haitallista rasismi sitten on? Oikeusministeriön tuoreen selvityksen mukaan romani-identiteetti, etninen alkuperä ja ihonväri nähdään Suomessa yleisimpinä syrjintäperusteina (Mannila 2020, 14). Pari vuotta sitten suomalaisia kuohutti EU:n tutkimus, jossa todettiin afrikkalaistaustaisten kokevan Suomessa enemmän rasismia kuin muissa EU-maissa. Valkoihoisen enemmistön oli vaikea hyväksyä ja uskoa asiaa, joka ei heitä koskenut tai näkynyt heidän omassa arjessaan. Tutkimuksessa toteutetussa kyselyssä 63 prosenttia afrikkalaistaustaisista vastaajista Suomessa kertoi kokeneensa rasistista ahdistelua viimeisen viiden vuoden aikana, kun Euroopan keskiarvo oli 30 prosenttia (Sulasma 2018). Romanian heikkoa asemaa kuvaa se, että yli 40 prosenttia romaneista on kokenut epäoikeudenmukaista kohtelua julkisella paikalla (Mannila 2020, 24). Rap-artistina tunnettu Linda-Maria Roine kuvaa romanien kohtaamaa rasismia niin arkiseksi ja hyväksytyksi, että myös itse rasismia kohtaavat maahanmuuttajat ovat omaksuneet käsityksen romanien syrjimisestä normaalina (Roine 2020, 88–89).

Rasismi ja syrjintä syrjäyttävät. Suomessa vallitsee laaja, jaettu ymmärrys siitä, että syrjäytyminen aiheuttaa yksilöiden ja yhteisöjen pahoinvointia sekä taloudellisia menetyksiä koko yhteiskunnalle. Rakenteellinen syrjintä heikentää yksilöiden sosioekonomista asemaa ja taloudellista tilannetta, vihapuhe ja viharikokset puolestaan heikentävät ihmisten välistä luottamusta ja

yleistä turvallisuuden tunnetta (Mannila 2020, 52). Rasismin vaikutuksista kertoo se, että maahanmuuttajataustaisten ja syrjittyjen nuorten sosiaalinen luottamus eli luottamus tuntemattomiin ihmisiin ja julkiseen valtaan on keskimääräistä selvästi heikompaa (Myllyniemi (toim.) 2015, 55). Myös hienovaraisemmat kokemukset eriarvoisuudesta esimerkiksi koulussa tai työpaikoilla aiheuttavat ulkopuolisuuden kokemuksia, jotka heikentävät yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia (Lahti 2014, 32).

Koska opinnäytetyöni kytkeytyy erityisesti rasismin vastustamiseen ja tavallisten ihmisten enakkoluulojen murtamiseen, luin opinnäytetyötä varten teorian ja tietokirjallisuuden lisäksi jonkin verran rodullistettujen ihmisten kirjoittamaa kokemuspohjaista kaunokirjallisuutta ja katsoin dokumentteja. Kuulun itse etuoikeutettuun valkoiseen, suomenkieliseen enemmistöön, ja uskon, että asenteisiin vaikuttamisessa tiedon saamisen lisäksi ovat tärkeitä (ja ehkä jopa tärkeitä) henkilökohtaiset kokemukset ja niiden aiheuttamat tunteet. Mielestäni vahvakin ristiriita ja tunne voi olla tarpeen, jotta ihminen alkaa tietoisesti vastustaa jotain ilmiötä, joka ei kosketa omakohtaisesti. Jos henkilökohtaista kokemusta ei ole, voi sen sijaan motivoida samaistuminen toisen ihmisen kokemuksiin ja sen herättämä empatia. Toni Morrison sanoo teoksessaan *Toiseuden synty*, että on vain vähän keinoja päästä meitä erottavien asioiden yli, mutta ne keinot ovat voimallisia: kieli, kuva ja kokemus (Morrison 2020, 46).

3.2 Vaikuttamiskampanjat

Suomi on demokraattinen valtio, ja yhteiskunnassamme voi vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin monin eri tavoin. Julkinen valta ja päätöksenteko toimii edustuksellisen demokratian kautta. Rakenteellisista muutoksista päävastuu on julkisella sektorilla, vaaleilla valituilla poliittisilla päättäjillä ja näiden päätöksiä toimeenpanevilla virkamiehillä. Julkisessa päätöksenteossa päättäjillä ja virkamiehillä on velvollisuus kuulla niitä ihmisiä, joita päätökset koskevat. Välillisesti osallistuvassa demokratiassa ihmiset vaikuttavat itselleen tärkeisiin asioihin erilaisten järjestöjen ja eturyhmien kautta. Suorassa ja osallistuvassa demokratiassa ihmiset toimivat itse itselleen tärkeän asian edistämiseksi. Suoralla demokratialla tarkoitetaan kansanäänestyksiä ja erilaisia aloitekanavia, kuten kansalais- tai kuntalaisaloite. Osallistuvan demokratian keinoja puolestaan ovat esimerkiksi yhteydenotot päättäjiin, boikotit, lakot, mielenosoitukset, sosiaalisen median kampanjat, sekä mielipidekirjoitukset ja kannanotot mediassa. (Opintokeskukset ry 2021.)

Rakenteellisten muutosten aikaansaaminen on tärkeää, mutta sekään ei yksin riitä. Oikeusministeriön syrjintää kartoittaneen selvityksen perusteella lainsäädäntö ei yksin riitä edistämään

yhdenvertaisuuden tosiasiallista toteutumista yhteiskunnassa. Vaikka viranomaisilla, koulutuksen järjestäjillä ja työnantajilla on yhdenvertaisuuslain mukaan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta, ja vaikka viranomaiset ja asiantuntijatahot ovat kehittäneet erilaisia työkaluja yksittäisten lain velvoittamien organisaatioiden käyttöön, tarvitaan edelleen lisää tiedottamista ja hyvien käytäntöjen levittämistoimia. (Mannila 2020, 54–57.)

Tämän opinnäytetyön kannalta oleellisin vaikuttamisen muoto on kampanjointi, jossa yhdistetään erilaisia osallistuvan demokratian keinoja. Erityisen tärkeiksi ovat viime vuosina muodostuneet sosiaalisen median kampanjat, joiden merkitys on kuluneen vuoden aikana noussut huippuunsa koronapandemian vuoksi asetettujen kokoontumisrajoitusten vuoksi.

Vaikuttamiskampanjoihin liittyy vahvasti sosiaalisen markkinoinnin käsite. Sosiaalisella markkinoinnilla pyritään tietoisesti ja suunnitelmallisesti muuttamaan ihmisten käyttäytymistä sekä yksilöille että yhteiskunnalle hyödylliseen suuntaan (Tukia, Wilskman & Lähteenmäki (toim.) 2012, 4–5). Sosiaalisessa markkinoinnissa hyödynnetään kaupallisesta markkinoinnista tuttua neljän kilpailukeinon yhdistelmää: tuote, hinta, paikka ja promootio. Niistä tuote on haluttu käyttäytyminen ja sen tuomat hyödyt, hinta puolestaan fyysiset, tunneperäiset tai psykologiset esteet. Paikka on ympäristö, missä kohderyhmä toteuttaa haluttua käyttäytymistä, ja myynnin edistämistä eli promootiota ovat ne keinot, joilla kohderyhmälle kerrotaan em. tuotteen hyödyistä ja saatavuudesta (mt., 22). Sosiaalinen markkinointi on prosessi, jonka hyödyntäminen soveltuu hyvin hankemaiseen työskentelyyn. Sen vaiheita ovat tarpeen tunnistaminen ja työskentelyn ennakkosuunnittelu, sopivien toimintatapojen määrittely, toiminnan kehittäminen ja suunnittelu, toiminnan toteutus, tuloksen arviointi, sekä vaikutusten seuranta (mt., 83). Osa promootiota on viestintästrategian rakentaminen. Siinä tulee miettiä, minkä sanoman haluaa kohdeyleisölle välittää, kuka voisi toimia viestinviejänä eli kampanjan kasvoina, millainen on kampanjan visuaalinen ilme ja sanallinen viesti, sekä milloin ja missä kampanja näkyy (Lee & Kotler 2011, 344).

Kampanjatyössä oleellista on myös näkyminen mediassa, minkä vuoksi hyvät suhteet toimittajiin ovat eduksi. Usein osallistuvaan demokratiaan kuuluvat keinot, kuten mielenosoitukset tai menestyvät sosiaalisen median kampanjat liittyvät yhteiskunnallisesti kiinnostaviin ja merkittäviin teemoihin, jotka ovat oleellisia jonkin median kohderyhmälle ja siksi yksittäisen toimittajan kannalta kiinnostavia jutun aiheita (Lappalainen & Laakso 2011, 59). Tiedotteet kannattaa laatia huolella, ja nostaa esiin yleisöä kiinnostavia, inhimillisiä yksityiskohtia ja tarinoita (mt., 18, 74).

Somekampanjoista yksi viime vuosien tunnetuin on vuonna 2017 somessa maailmanlaajuisesti levinnyt #metoo-liike. Liikkeen pani alulle jo 10 vuotta aiemmin seksuaalisen ahdistelun uhreja auttavan MeToo-järjestön perustanut amerikkalainen Tarana Burke (Garcia 2017). Somessa kampanja alkoi levitä kulovalkean tavoin ympäri maailman sen jälkeen, kun näyttelijä Alyssa Milanon aloitteesta kymmenet naistähdet julkaisivat sosiaalisessa mediassa omakohtaisia tarinoitaan häirinnästä tunnisteella #metoo. Aiheen merkityksellisyydestä kertoo se, Time valitsi #metoo-kampanjan 'vuoden henkilöksi' eli henkilöksi, joka on vaikuttanut maailman tapahtumiin eniten vuonna 2017. Sosiaalisen median päivitysten lisäksi liike sai aikaan suuria mielenosoituksia eri puolilla maailmaa. Liikkeen julkisuuteen nostamat yksittäiset tapaukset ovat aiheuttaneet monien tunnettujen ja vaikutusvaltaisten henkilöiden, pääasiassa miesten, asemastaan eroamisen tai erottamisen. Laajempaan yhteiskunnallisena ilmiönä se nosti naisten kohtaaman seksuaalisen väkivallan yhteiskunnallisen keskustelun keskiöön ennen kaikkea länsimaissa, mutta myös Aasiassa ja Afrikassa. (Töyrylä 2018.) Muita viime aikojen voimakkaita ja maailmanlaajuisia kansalaisaktivistien alulle panemia kampanjoita ovat Black Lives Matter ja Greta Thunbergin alulle laittama ja erityisesti nuorten toteuttama ilmastolakkokampanja Fridays for Future.

3.3 Yhdistystoiminta ja vapaaehtoistyö

Suomen perustuslaki takaa kaikille ihmisille yhdistysvapauden, ja maassa onkin yli 100 000 rekisteröityä yhdistystä (Tienhaara 2012, 8). Niin kutsuttujen aatteellisten yhdistysten kautta ihmiset edistävät itselleen tärkeitä asioita yhdessä ja yhteistyössä muiden samasta aiheesta kiinnostuneiden kanssa. Yhdistyksiä on hyvin monenlaisia, esimerkiksi nuorisojärjestöjä, kulttuuriyhdistyksiä, urheiluseuroja, poliittisia tai ammattiyhdistyksiä ja asukasyhdistyksiä. Yhdistyksessä toimiminen on väylä vaikuttaa ja kokea yhteenkuuluvuutta muiden kanssa. Monelle yhdistyksessä toimiminen on myös keino saada kokemusta yhteiskunnallisesta toiminnasta, mikä on hyödyksi työelämässä tai vaikkapa poliittisella uralla. Yhdistystoiminta on tärkeä alusta yleishyödylliselle vapaaehtoistyölle ja -toiminnalle.

Yhdistystoimintaa säätelee yhdistyslaki. Yhdistyksillä on itsemääräämisoikeus, ja viranomaisen voi puuttua niiden toimintaan vain, jos ne rikkovat lakia ja hyviä tapoja. Yhdistyksellä tulee olla yhdistyslain vaatimukset täyttävät säännöt. On olemassa sekä rekisteröityjä että rekisteröimättömiä yhdistyksiä. Edelliset luokitellaan oikeushenkilöiksi, jotka voivat esimerkiksi omistaa hyödykkeitä tai ottaa lainaa. Jälkimmäisiä ei virallisesti ole olemassa, ja niissä toimivat

henkilöt ovat henkilökohtaisesti vastuussa toiminnastaan sen osana. (mt., 11–15). Yhdistyslaki määrittää puitteet rekisteröidyn yhdistyksen perustamiselle ja lakkauttamiselle, säännöille, jäsenyydelle, päätöksenteolle ja hallinnolle. Myös rekisteröimättömiä yhdistyksiä käsitellään laissa omassa luvussaan. (Yhdistyslaki.)

Järjestö- ja yhdistystoimintaan kytkeytyy erottamattomasti vapaaehtoistyö. Euroopan parlamentin mietinnön mukaan vapaaehtoistyön tulee täyttää seuraavat edellytykset: siitä ei saa taloudellista korvausta, sitä tehdään vapaaehtoisesti, se hyödyttää oman lähipiirin ulkopuolista osapuolta, ja se on kaikille avointa (Pessi & Oravasaari 2010, 9). Laimio ja Välimäki nostavat määritelmään lisäksi henkilökohtaiset arvot, osallisuuden ja mahdollisuuden vaikuttaa, minkä lisäksi pitävät vapaaehtoistoimintaa oikeutena.

”Vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää, palkatonta toimintaa, jota tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi. Se on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa ja sen tulisi olla kaikkien kansalaisoikeus.” (Laimio & Välimäki 2011, 10.)

Laimio korostaa kaikenlaisten ihmisten oikeutta osallistua yhteisön toimintaan ja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin vapaaehtoistyötä tekemällä elämäntilanteesta huolimatta ja tuetusti (Laimio 2017, 4). Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto on laatinut vapaaehtoistyötä ohjaavat periaatteet. Niiden mukaan vapaaehtoistoimintaa määrittävät seuraavat 15 asiaa: vapaaehtoisuus, tasa-arvoisuus, vastavuoroisuus, palkattomuus, ei-ammattimaisuus, luotettavuus ja sitoutuminen toimintaan, luottamuksellisuus ja vaitiolovelvollisuus, suvaitsevaisuus, puolueettomuus, autettavan ehdoilla toimiminen, yhteistyö, yhteisöllisyys, toiminnan ilo, oikeus tukeen ja ohjaukseen, sekä mahdollisuus ihmisenä kasvamiseen. (Tulikallio 2009, 24–26.)

Suomessa vapaaehtoistoimintaa järjestävät monenlaiset toimijat. Tärkein niistä on perinteinen järjestökenttä, johon kuuluu sekä suuria että pieniä, valtakunnallisia että paikallisia toimijoita. Lisäksi vapaaehtoistoimintaa tarjoavat erilaiset järjestökentän hankkeet ja yhteistyöverkostot sekä julkinen palvelujärjestelmä, jonka toiminta on lakisäateistä (esimerkiksi sovittelutoiminta ja lastensuojelun tukihenkilötoiminta). (Laimio & Välimäki 2011, 14–15.) Vapaaehtoistoiminta on todella laajaa: laskentatavasta riippuen jopa 42 prosenttia suomalaisista tekee jonkinlaista vapaaehtoistyötä (Hirvonen & Puolitaival 2019, 9). Suomalaisen vapaaehtoistyön kokonaistaloudellinen arvo on mittava, yli kolme miljardia euroa (Hoffrén 2019, 52). Taloudellisen arvon lisäksi vapaaehtoistyö on tärkeä osa yhteiskunnan sosiaalista pääomaa, joka puolestaan on Maa-ILMANPANKIN määritelmän mukaan kansalaisten yhteisöllisen osallistumisen, kansalais- ja po-

liittisen yhteiskunnan instituutioiden toimivuuden, kansakunnan sosiaalisen yhteenkuuluvuuden sekä laillisuuden toteutumisen ja hallinnon sujumisen muodostama kokonaisuus (Kajanoja 2019, 85). Sosiaalista pääomaa mitataan useimmiten toisiin ihmisiin osoitetun luottamuksen kautta, mikä kytkeytyy vahvasti tasaiseen tulonjakoon. Pohjoismaissa luottamus on vahvaa, sillä 60–70 prosenttia väestöstä ilmoittaa tutkimuksissa luottavansa toisiin ihmisiin (mt., 89).

Vapaaehtoistoiminnan laadun ja onnistumisen kannalta on hyödyllistä panostaa johtamiseen ja strategian eli kokonaissuunnitelman laatimiseen (Laimio & Välimäki 2011, 23, 25). Selvitysten mukaan järjestöjen vapaaehtoistoiminta on pääasiassa suunnitelmallista ja sitä seurataan sekä arvioidaan säännöllisesti. Vapaaehtoistoiminnan kokonaisstrategian laatiminen sekä johtamisresurssit ja -osaaminen ovat sidoksissa toisiinsa (Pessi & Oravasaari 2010, 46, 69). On helppo ymmärtää, miksi vapaaehtoistoiminnan suunnittelu ja johtaminen on haastavaa: onhan mukana hyvin monenlaisia ihmisiä moninaisissa tehtävissä, ja jokainen heistä on mukana vapaaehtoisesti. Tosin kuin palkkatyössä, on vapaaehtoisen helppo vain lähteä, jos ”homma ei toimi” joko niin, ettei tekeminen ole mielekäästä, tai jos se kuormittaa liikaa (Laimio & Välimäki 2011, 50).

Millaista vapaaehtoistyötä Suomessa sitten tehdään? Taloustutkimus Oy:n toteuttaman kyselyn mukaan yli puolet vapaaehtoisista tekee vapaaehtoistyötään järjestöjen toiminnassa, neljäsosa harjoittaa järjestäytymätöntä kansalaistoimintaa ja lähes viidesosa näitä molempia. 42 prosenttia tekee pitkäkestoista vapaaehtoistyötä, 35 prosenttia lyhytkestoista ja 23 molempia. Yli puolet tekee vapaaehtoistyötä säännöllisesti, kolmasosa satunnaisesti ja 15 prosenttia kumpaakin yhtä paljon. Kolme neljäsosaa vastaajista tekee vapaaehtoistyötään kasvotusten, vain viisi prosenttia pelkästään netissä ja lähes viidesosa yhtä paljon kummallakin tavalla. (Rahkonen 2018, 27.) Vapaaehtoistyön muodot ovat moninaiset. Järjestöjen mukaan toimintamuotoja ovat perustoiminnan tukeminen, tiedottaminen ja tiedon lisääminen, ihmisten ja erityisryhmien tukeminen, vertaistuki ja vertaisuus, sekä vapaaehtoistoiminta vaikuttamiskanavana (Pessi & Oravasaari 2010, 70). Konkreettisia tehtäviä on mitä erilaisimpia, vapaaehtoiset ilmoittavat toimivansa esimerkiksi talkoissa, valmentajana, ystävätoiminnassa, viestinnässä, kuljetustöissä, kerhon ohjaajana tai ruoan jakelussa (Rahkonen 2018, 23).

Mitä motiiveja vapaaehtoistyön taustalla on? Mitä vapaaehtoinen toiminnasta saa? Anne Birgitta Yeung tutki Pelastusarmeijan vapaaehtoisten vaikuttimia vuosituhaten vaihteessa, ja löysi toimintaan lähtemisen taustalta neljä erilaista orientaatiotyyppeä: tekemisen kaipuun, auttamisen, kokeilunhalun ja ryhmän kaipuun orientaation. Näistä tekemisen kaipuun vuoksi mu-

kaan lähteneet löysivät paikkansa parhaiten. Mikään motiiviorientaatioista ei ollut yksiselitteinen, ja auttamisen halua löytyi kaikilta. (Yeung 1999, 78–79.) Toimintaan lähtemisen motiivit ovat epäilemättä moninaisia, henkilökohtaisia ja syvällisiä, mutta toiminnan järjestäjät haluavat tarjota vapaaehtoisille myös konkreettisia hyötyjä, kuten työtodistuksia, koulutuksia ja virkistustoimintaa (Pessi & Oravasaari 2010, 106). Lyhytaikaisessa talkootyössä vapaaehtoisen saamalla eduilla voi olla enemmän merkitystä. Esimerkiksi tapahtumajärjestelyissä työskenteleville vapaaehtoisille työstä saadut palkinnot ovat selvästi tärkeitä (Iso-Aho 2011, 31–32).

Lopuksi käytän omaa tarinaani yhtenä esimerkkinä vapaaehtoistyöhön lähtemisen motiiveista sekä siitä, miten toiminta riippuu niin yhteiskunnallisesta viitekehyksestä kuin yksilöllisistä olosuhteista. Olin yksi tuhansista uusista vapaaehtoisista, kun aloitin vapaaehtoistoiminnan Punaisen Ristin Rovaniemen vastaanottokeskuksessa syksyllä 2015. Sen aikaisen uutisoinnin perusteella ja paikallisen vapaaehtoisten joukkomme tuntien uskon edustavani yhtä tyypillistä vapaaehtoisprofiilia. Elämäntilanteeni oli otollinen vapaaehtoistoiminnan aloittamiselle: olin keski-ikäinen, työssä käyvä nainen, jonka lapset eivät enää kaivanneet jatkuvaa huolenpitoa. Vapaaehtoisena toimin aluksi vastaanottokeskuksessa mm. siivousopastuksessa ja kerhotoiminnassa. Hieman myöhemmin liityin Punaisen Ristin jäseneksi ja osaston monikulttuuriseen toimintaryhmään, jossa henkilökohtaisesti tärkeimmäksi tehtäväksi tuli sosiaalisen median päivittäminen ja rasisminvastaisen viikon kampanjatyo.

Sopivien olosuhteiden lisäksi motivaatiooni vaikuttivat henkilökohtaiset kokemukset maahanmuuttajan puolisona, useita vuosia kestänyt eläminen toisessa maassa sekä osallisuus monikulttuurisissa yhteisöissä. Halusin tukea ihmisiä, jotka asuivat uudessa maassa ja opettelivat selviämään vieraassa kulttuurissa, vieraalla kielellä. Tunnetasolla vahva motiivi oli myös se, että halusin toiminnan kautta ottaa kantaa arvojeni puolesta sekä vastustaa rasistisia ja syrjiviä ääniä. Vahvimmin mieleeni on jäänyt kansanedustaja Olli Immosen englanninkielinen some-julkaisu, jossa hän unelmoi ”monikulttuurisen painajaisen” tappiosta (Öhnberg 2015). Kansanedustajan lausunto satutti henkilökohtaisesti minua, kaksikielisen ja -kulttuurisen perheen äitiä.

3.4 Sektorien välinen ja verkostoyhteistyö

Yhteiskunta jaetaan perinteisesti julkiseen, yksityiseen ja kolmanteen eli järjestösektoriin. Nykyään puhutaan myös neljänestä eli kansalaisaktiivisuuden sektorista (Faehnle & Mäenpää 2017). Suomessa ajatellaan, että vahva kansalaisyhteiskunta parantaa ihmisten hyvinvointia ja

ehkäisee yhteiskunnan ongelmia, ja järjestöt puolestaan ovat suomalaisen kansalaisyhteiskunnan perusta (Karttunen, Kettunen & Piirainen 2013, 15). Sektorien välisestä yhteistyöstä ehkä oleellisinta tämän työn kannalta on kuntien ja järjestöjen välinen yhteistyö, vaikka keräämässä aineistossa yhteistyökumppanina esiintyy myös kaupallinen sektori.

Kunnilla ja järjestöillä nähdään olevan yhteinen tavoite: asukkaiden hyvinvointi. Kunnille se tarkoittaa lakisääteistä velvoitetta huolehtia kuntalaisista, järjestöille se on järjestön jäsenien tahtotila (mt., 22). Kuntien ja järjestöjen välisen yhteistyön onnistumisen edellytys on aina molempipuolinen vapaaehtoisuus, ja sen tarkoitus on saada tuotettua samoilla resursseilla asiakkaille tai kuntalaisille enemmän hyvinvointia kuin toimimalla erikseen ilman yhteistyötä (mt., 23, 25). Toimiva ja hyvinvoiva järjestökenttä nähdään yhtenä kunnan vetovoimatekijänä (Hätinen, Katajala & Oittinen 2019). Kunnille on järjestöjen erilaisesta toimintakulttuurista ja asiantuntijuudesta monenlaista hyötyä. Yhteisöllisyys, haavoittuvien erityisryhmien asiantuntijuus, nopea reagointikyky, voittoa tavoittelematon ja asiakasryhmän etua korostava näkökulma sekä ns. aineeton resurssi, kuten vertaistuki ja yhteisöllinen ilmapiiri ovat järjestöjen toiminnan erityisiä vahvuuksia (Karttunen ym. 2013, 26–28).

Kuntien ja järjestöjen yhteistyö palvelujen järjestämisessä on lähivuosina kohdannut myös haasteita, kun Suomen ja EU:n palvelujen järjestämistä, julkisia hankintoja, valtiontukia ja kilpailuneutraaliteettia koskeva lainsäädäntö on muuttanut voittoa tavoittelemattomien yhdistysten toimintaedellytyksiä palveluntuottajina (Pihlaja 2010, 11–12). Joka tapauksessa kunnat ja järjestöt kokevat toisensa tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi (Karttunen ym. 2013, 33). Yhteistyön koetaan lisäävän järjestön jäsenten, asiakaskohderyhmän tai kuntalaisten hyvinvointia. Järjestöjen asiantuntijuus tukee myös kuntien toiminnan kehittämistä. Lisäksi niiden tarjoamat ennaltaehkäisevät palvelut voivat tuottaa kunnille taloudellista hyötyä, jos lakisääteisten korjaavien palvelujen tarve vähenee (mt., 45–46).

Kunnallisen ja järjestösektorin kumppanuuden kehittymisen kannalta on tärkeää, että toimijat tuntevat toisensa (Hätinen ym. 2019). Yhteistyö saattaa olla jo vakiintunutta, mutta uudenlaista yhteistyötä voi syntyä henkilölähtöisesti organisaation aktiivisten toimijoiden kautta tai tietoisesti rakenteita luomalla, esimerkiksi perustamalla yhteisiä työryhmiä ja verkostoja (Karttunen ym. 2013, 47–48).

Verkosto on 2000-luvulle tyypillinen monisyinen ja hajautettu organisoitumisen ja työskentelyn muoto (Suominen, Aaltonen, Ikävalko, Hämäläinen & Mantere 2007, 10). Verkostotyöskentely on monitoimijaista sekä joustavaa, ja se perustuu luottamukseen ja vuorovaikutukseen (Maijanen ja Haikara 2014, 16). Valtioneuvoston tuottamassa verkostojohtamisen oppaassa verkosto määritellään seuraavasti:

”Verkosto on useamman toimijan (yksilöt, intressiryhmät tai organisaatiot) välinen vastavuoroinen ja keskinäiseen tiedon sekä resurssien jakamiseen perustuva yhteistyösuhde ja arvontuottamismalli, jonka avulla pyritään yhdistämään toimijoiden osaamista ja voimavaroja synergiaetujen saamiseksi.” (Harmaja 2019, 13.)

Verkostomainen työskentely ja yhteistyö vastaavat nykyajan vaatimukseen. Globaalissa, teknologiapainotteisessa tietoyhteiskunnassa tapahtuu monenlaisia muutoksia nopeasti ja samaan aikaan. Kun toimintaympäristö muuttuu nopeasti, tarvitaan joustavia ja nopeasti reagoivia organisaatioita ja yhteisöjä. (mt., 12.) Monitoimijaisuus on ratkaisu, jolla voidaan tuottaa uusia ratkaisuja (Maijanen ym. 2014, 7). Kehittämisverkosto on tietynlainen aineeton resurssi, jonka toimijat saavat käyttöönsä vaihtamalla tietoa keskenään ja oppimalla yhdessä (Suominen ym. 2007, 15). Verkostotoimijoiden ruohonjuuritason yhteistyöllä saadaan käytännön toimintaan monipuolisuutta ja sujuvuutta, esim. järjestämällä tapahtumia tai koulutuksia yhdessä, jakamalla hyviä kokemuksia ja käytäntöjä, kiinnittämällä yhteistyöprojekteilla median huomio ja vaikuttamalla päättäjiin (Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus 2014, 107).

Verkoston työskentely edellyttää, että siinä toimivilla tahoilla on jokin yhteinen perustehtävä tai tarkoitus, ja että toimijoiden välillä vallitsee keskinäinen luottamus (Harmaja 2019, 28; Maijanen ym. 2014, 12). Verkoston toiminnan edellytyksiksi tai sitä edistäviksi ominaisuuksiksi luetellaan mm. vapaaehtoisuus, tasavertaisuus, vastavuoroisuus ja itseohjautuvuus, sekä luottamus, tavoitteellisuus, moniäänisyys, avoimuus ja dialogisuus (Harmaja 2019, 17). Toimivasta yhteistyöstä on synergiaetua koko verkostolle, ja siihen osallistuvat toimijat saavat sekä voimavaroja ja tukea että oppivat uutta (Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus 2014, 107). Yhteistyöverkostojen mahdollisesti kohtaamat haasteet ovat usein inhimillisiä. Verkosto ei toimi, jos sen toimijat ovat passiivisia, eivätkä luota toisiinsa, jaa tietoa ja sitoudu yhteistyöhön (Suominen ym. 2007, 65; Maijanen ym. 2014, 11).

Verkostoja on erilaisia, ruohonjuuritason paikallisista yhteistyöporukoista alueellisiin ja valtakunnallisiin kehittämis- ja asiantuntijaverkostoihin. Jo toimiviin verkostoihin voi tutustua esimerkiksi erilaisissa koulutuksissa ja tapahtumissa. Toimijat voivat myös aloittaa yhteistyön tarpeen tullen yhteisten intressien edistämiseksi. (Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus 2014, 107.)

4 TAPAUSTUTKIMUS ERI NÄKÖKULMISTA

Opinnäytetyöni perustuu laadulliseen tutkimusotteeseen. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkimuskohdetta, sen ominaisuuksia, toimintaa ja merkitystä kokonaisvaltaisesti (Jyväskylän yliopisto 2015).

Työn tarkoitus on auttaa tilaajaa kehittämään sen periaatteiden kannalta oleellista rasisminvastaisen viikon vaikuttamiskampanjaa erityisesti pienillä paikkakunnilla, joilla organisaatioiden henkilö- ja muut resurssit ovat rajalliset ja perustuvat pitkälti vapaaehtoisuuteen. Oman kokemukseni Punaisen Ristin toiminnassa Lapissa perusteella oletin, että resurssien rajallisuuden lisäksi haasteena voi olla myös se, että kampanjaa ei nähdä omalla paikkakunnalla kovin tarpeellisena. Testatakseni oletusta ja jotta opas vastaisi kohderyhmän tarpeita paremmin, kartoitin SPR Lapin piirin osastojen vastuuhenkilöiden näkemyksiä rasisminvastaisesta viikosta lyhyellä verkkokyselyllä, jonka piirin työntekijä lähetti osastojen puheenjohtajille ja monikulttuurisen toiminnan yhteyshenkilöille joulukuussa 2020.

Kehittämistyön lähtökohtana ja esikuvana kampanjaoppaan laatimisessa on useita vuosia toiminut Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -verkosto ja sen toiminta. Verkosto sai alkunsa Punaisen Ristin eli SPR:n valtakunnallisen Ei rasismille! -hankkeen aikana ja on jatkanut toimintaansa, kasvanut ja kehittynyt edelleen hankkeen päättymisen jälkeen. Valitsin Rovaniemen kampanjaverkoston tutkimuskohteeksi, koska opinnäytetyöni tavoite on kehittää rasisminvastaisen viikon kampanjointia Lapissa, ja Rovaniemen verkosto on pisimpään toiminut aiheeseen keskittyvä verkosto Lapissa. Toinen käytännöllinen syy on se, että olen itse ollut aktiivisesti mukana verkostossa koordinaatioapuna, tekemässä viestintää ja tuottamassa markkinointimateriaalia, minkä vuoksi minulla on käytössäni verkoston sisäistä aineistoa.

Tutkimuksen kannalta oleellisia ovat tutkimuskysymykset, joihin haetaan vastauksia (Eriksson & Koistinen 2005, 20). Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi muodostuivat ensinnäkin se, miten motivoida paikallista yhteisöä ja paikallisia toimijoita mukaan kampanjaan, ja toiseksi se, millainen kampanjaverkoston kokoonpano ja toiminta tuottaa tuloksia.

Tutkimuksen kohde, Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -verkosto ja sen toiminta ovat yksittäinen ilmiö, joten kyseessä on tapaustutkimus. Koska tavoitteena on kuvata toimivaa tosielämän käytäntöä ja hyödyntää siitä saatua tietoa muiden vastaavien verkostojen kehittämisessä tai uusien luomisessa, on kysymys sekä illustroivasta että välineellisestä tapaustutkimuksesta (mt., 9, 11). Tiedostan, että yhteen paikalliseen verkostoon perehtyminen rajallisen aineiston

pohjalta ei anna yleistettävää ja muilla paikkakunnilla erilaisissa olosuhteissa suoraan hyödynnettävää tietoa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a).

Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa mietin, millaista aineistoa tutkimuksen kohteesta on ylipäätään saatavilla. Hankkimani aineiston perusteella pyrin ymmärtämään verkoston syntyä ja toimintatapoja, sekä löytämään niistä piirteitä ja seikkoja, joita voisi hyödyntää muuallakin vastaavan toiminnan synnyttämiseksi. Selostan tiedon keräämisen vaiheet ja tekemäni analyysin kustakin aineistosta erikseen. Tutkimuskohteen ymmärtämiseksi käsittelen aineistoa sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Pääasiallisena tutkimusaineistona ovat verkoston muistiot ja muu digitaalinen aineisto, sekä muutaman eri sektoreita edustavan keskeisen toimijan haastattelut. Erityisesti verkostotoimijoiden haastatteluaineiston perusteella etsin verkostotoimijoiden osallistumista selittäviä seikkoja, joiden perusteella pyrin laatimaan kampanjatyöhön osallistumista motivoivan ja helpottavan oppaan osastojen vapaaehtoisten käyttöön. Koska olen ollut verkoston toiminnassa mukana sekä työni puitteissa kunnallisen toimijan puolesta että SPR:n monikulttuurisen toiminnan vapaaehtoisena, kerron myös omasta kokemuksestani verkostossa mukana olemisesta.

Tutkimuksen aihepiiriin liittyy yhteiskunnallisesti latautuneita teemoja, erityisesti rasismi ja sen vastustaminen, sekä myös asenteet ja vaikuttamistoiminta. Tutkimusetiikkaan kuuluu tutkimuksen tekijän vastuu siihen osallistuvien tietosuojasta (Saaranen & Puusniekka 2006b). Käsittelen aineistoa mahdollisimman anonyymisti niin, ettei yksittäisiä organisaatioita ja varsinkaan henkilöitä pystyisi tunnistamaan. Tämä korostuu haastatteluaineistossa.

4.1 Verkkokysely SPR Lapin osastoille

Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa materiaali, joka palvelee erityisesti Lapin ja pienten paikkakuntien Punaisen Ristin paikallisosastoja. Siksi halusin kartoittaa lappilaisosastoissa toimintaa vetävien ajatuksia rasisminvastaisesta viikosta osaston toimintaa sekä aiempaa osallistumista ja näkemystä osallistumisesta tulevaisuudessa. Laadin lyhyen verkkokyselyn, johon olisi mahdollisimman helppo vastata, ja johon toivoin saavani mahdollisimman runsaasti vastauksia (Liite 2). Muodoltaan verkkokysely vastaa strukturoitua haastattelua täsmällisine kysymyksineen ja monivalintoineen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c). Toimeksiantajan ehdotuksesta en tehnyt kysymyksiin vastaamisesta edellytystä vastausten lähettämiselle, jotta vastaamisen pakko ei vähentäisi vastausmotivaatiota.

Opinnäytetyön yhteyshenkilö Punaisen Ristin Lapin piirissä lähetti verkkokyselyn sähköpostitse 41 henkilölle Lapin 23 osastossa. Vastaanottajat olivat joko osastojen puheenjohtajia, monikulttuurisen toiminnan yhteyshenkilöitä tai muita vastuuhenkilöitä. Vastausaika oli 18.12.2020 – 10.1.2021 eli noin kolme viikkoa. Vastauksia tuli viidestä osastosta yhteensä kuu delta eri henkilöiltä. Kyselyyn vastaaminen oli periaatteessa anonyymiä, sillä vastaajien nimiä ja yhteystietoja ei kerätty. Kyselyn vastaukset eivät kuitenkaan ole liitteenä, koska yksi kysymys koski vastaajan osastoa ja kunkin osaston pienen vastuuhenkilöjoukon vuoksi vastaukset voisi yhdistää henkilöihin. Sen sijaan käyn vastaukset tässä läpi anonyymisti mutta melko yksityiskohtaisesti.

Kyselyyn vastanneista viisi oli eri kokoisista kunnista Länsi- ja Pohjois-Lapista, yksi ei kertonut, mitä osastoa edustaa. Vastaajien mukaan viidestä osastosta neljässä on ensiaputoimintaa, kolmessa valmiustoimintaa ja kolmessa ystävätoimintaa. Lisäksi yksi osasto toimii vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa VAPEPA:ssa, yhdessä on Punaisen Ristin terveystieteiden ja yhdessä monikulttuurista tai maahanmuuttajaa tukevaa toimintaa. Kysymykseen osaston tämänhetkistä yhteistyökumppaneista vastaajista viisi nimesi seurakunnan, neljä kunnan tai jonkin kunnan yksikön, neljä yhdistyksen tai yhdistyksiä, neljä koulun tai oppilaitoksen, kaksi urheiluseuran tai -seuroja, yksi VAPEPA:n. Yhteistyötä yritysten kanssa ei vastausten perusteella tehdä. On myös mahdollista, että toiminnan tukemista esimerkiksi lahjoitusten avulla ei lasketa yhteistyöksi.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki osastot ovat osallistuneet rasisminvastaisen viikon kampanjaan joskus aiemmin. Kaksi vastausta lähettäneen osaston yksi vastaaja tiesi osaston osallistuneen kampanjaan, toinen ei. Aiempaa kampanjatoimintaa kartoittavaan kysymykseen tuli vastaukseksi koulutustilaisuudet, tietoisuuskäytännöt kouluille ja yleisötempaukset. Syyksi osallistumattomuuteen tai toiminnan hiipumiseen tuli kaksi tyhjää vastausta, kolme vastasi asian johtuvan resurssien puutteesta ja yksi sen, ettei kampanja tunnu tarpeelliselta omalla paikkakunnalla. Kaksi vastausta lähettäneen osaston vastaajista yksi vetosi osaston vähäisiin resursseihin, toinen kampanjan tarpeettomuuteen paikkakunnalla. Toiseksi viimeisessä kysymyksessä kysyin, miten vastaajat uskovat kampanjaa voivan toteuttaa omassa osastossa. Kouluvierailuja kannatti kolme vastaajaa, samoin somekampanjointia, kaksi vastaajaa kannatti Punaisen Ristin koulutuksen järjestämistä, yleisötilaisuuden järjestämistä sekä kampanjamateriaalin välittämistä yhteistyökumppaneille kannatti kumpaakin yksi vastaaja. Yksi vastasi, ettei osaa sanoa. Kyselyn

lopussa tiedustelin, haluavatko vastaajat saada laatimani oppaan testattavaksi, ja yksi vastaajista antoi osaston yhteystiedot oppaan lähettämistä varten.

Kyselyn lyhyden ja vähäisen vastaajamäärän perusteella ei voi vetää suoria johtopäätöksiä. On mahdollista, että joku jätti vastaamatta kyselyyn siksi, ettei kokenut vastaamista riittävän anonyymiksi – kysyttiinhan lomakkeella vastaajan osastoa, ja osastojen luottamushenkilöiden nimet ovat näkyvillä Punaisen Ristin verkkosivuilla. Kuitenkin annetut vastaukset ja se, että 23 osastosta sain vastauksia vain viidestä, vahvistavat hieman ennakko-oletuksiani resurssien rajallisuudesta ja siitä, ettei rasisminvastaista toimintaa tai kampanjaa nähdä oleellisena.

Olen itse toiminut monikulttuurisen toiminnan vapaaehtoisena Rovaniemen osastossa viisi vuotta, minkä aikana olen lisäksi ollut mukana osaston hallituksessa ja tiedottajana. Olen ollut tekemisissä myös muiden kuin monikulttuurisen vapaaehtoisten kanssa ja osallistunut piirin yhteisiin tapahtumiin. Vaikutelmani on, että osastojen toiminta painottuu ensiaputoimintaan ja ystävätoimintaan, ja että toiminnassa on mukana enimmäkseen kantasuomalaisia, keski-ikäisiä ja sitä vanhempia henkilöitä. Lapissa maahanmuuttajien osuus väestöstä on keskimääräistä pienempi (Tilastokeskus 2021). Jos kokemusta monikulttuurisista yhteisöistä tai etniseen vähemmistöön kuuluvista ihmisistä on vähän tai ei ollenkaan, rasismi tai sen vastustaminen eivät kiinnosta tai tunnu oleellisilta omassa yhteisössä (Pelastakaa Lapset ry 2013). Iäkkäät henkilöt eivät ole kovin aktiivisia sosiaalisen ja muun digitaalisen median käyttäjiä, missä ennakkoluuloiset ja rasistiset asenteet ilmaistaan suoremmin kuin kasvokkain (Tilastokeskus 2019). On luonnollista ja järkevää suunnata pienenevän ja ikääntyvän vapaaehtoisjoukon resurssit tarpeellisimmaksi koettuun toimintaan. Koen haasteena sen, kuinka herättää osastoissa yleisemmin kiinnostus rasismien tunnistamista ja vastustamista kohtaan sekä oivallus siitä, miksi toiminta on tärkeää myös kantasuomalaisen yhteisöjen kannalta.

Vasta verkkokyselyn toteuttamisen jälkeen löysin Ei rasismille -hankkeessa Punaisen Ristin työntekijöille ja luottamushenkilöille toteutetun valtakunnallisen kyselytutkimuksen ja tutustuin sen tuloksiin. Tutkimusraportin tiivistelmässä todetaan tulosten osoittavan, että kyselyyn vastanneiden asenteet monikulttuurisuutta kohtaan ovat myönteisiä, ja että he suhtautuvat varauksella rasismien ja rasisminvastaisuuden teemoihin. Samalla kuitenkin todetaan järjestössä esiintyvän piilo- ja/tai rakenteellista rasismia. (Punainen Risti 2014, 4.)

4.2 Verkoston tuottama aineisto

Verkostoa koskevan digitaalisen aineiston perusteella haluan tuoda esille, millainen on Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -verkoston kokoonpano ja toimintatapa. Koska olen ollut siinä mukana usean vuoden ajan, tiedän, että toimijoiden roolit vaihtelevat toiminnan koordinoimista (Punainen Risti) yksittäisten tapahtumien ja tempausten järjestysvastuuseen, tapahtumissa esiintymiseen tai sisällön (esim. yksittäinen työpaja tai muu toiminta) toteuttamiseen niissä sekä somekampanjointiin. Monet toimijat ovat osallistuneet enemmän kuin yhdellä tavalla, mikä riippuu paljon resursseista, joita toimijalla on käytettävissä.

Aineisto koostuu Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -kampanjan Google-tilillä olevasta sähköpostiosoitteiden luettelosta sekä Driveen tallennetuista palaverimuistioista ja eri vuosien kampanjajulisteista, joihin on koottu koko viikon tapahtumat. Aineisto on yhtäältä määrällinen (yhteystietojen ja tapahtumien lukumäärät), toisaalta käsittelen sitä tekemäni laadullisen ryhmittelyn perusteella. Postituslistan ja palaverimuistioiden pohjalta saa kuvan, millaisia toimijoita verkostossa on, miten verkosto toimii ja kuinka moni verkoston toimijoista on osallistunut aktiivisesti sen toimintaan. Tapahtumalistauksesta puolestaan näkee, minkä tyyppisiä tapahtumia on toteutettu ja millä tavalla. Digitaalista aineistoa täydensi hiljainen tieto, jota en pysty todentamaan dokumenteilla, eli se, että tiesin sähköpostiosoitteen tai palaverimuistion osallistujalistan perusteella, mistä organisaatiosta ja millaisesta toimijasta on kyse, tai että mainosjulisteen perusteella muistan pääsääntöisesti, millainen tapahtuma oli kyseessä.

Sähköpostilista koostuu vuosien varrella kampanjassa toimineiden organisaatioiden ja henkilöiden sähköpostiosoitteista. Henkilöiden tietosuojan takia käsittelen tässä yhteystietolistaa anonymisti. (Liite 3.) Postituslista on ajan kuluessa muuttunut sitä mukaa kuin uusia toimijoita on tullut mukaan, tai vanhoja yhteystietoja on poistettu joko pyynnöstä tai toimimattomina. Latasin postituslistan talteen 12.3.2021, jolloin listalla oli 95 osoitetta. Sähköpostiosoitteiden listauksesta huomaa, että verkostossa on monenlaisia toimijoita, ja että yhteistyössä on mukana toimijoita laajemmin kuin vain monikulttuurisuuteen ja etnisyyteen liittyvistä organisaatioista. Muidenkin vähemmistöjen asioita ajavia asiantuntijatahoja on mukana – kohdattu syrjintä yhdistää ja saa yhdistämään voimat. Mukana on myös yksityishenkilöitä, kuten paikallisia romaneja ja taiteilijoita. Joissakin tapauksissa yksittäiset ihmiset, joilla on henkilökohtainen rasisminvastainen näkemys, ovat saaneet oman organisaationsa miettimään kantaansa ja osallistumaan kampanjaan. Tämänhetkisestä listauksesta ei näe, missä vaiheessa osoitteet on lisätty

mukaan, mutta tiedän, että vuosien varrella on mukaan tullut moninaista väkeä, kuten urheiluseuroja ja kulttuuritoimijoita.

Saadakseni kuvan verkoston koostumuksesta, luokittelin osoitteet ensin julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoihin. Näiden luokkien ulkopuolelle jäi joitakin osoitteita, joista erotin yksityishenkilöiden ryhmän (7 henkilöä), sekä kaksi tahoa, jotka eivät selkeästi edusta yhtä sektoria. Näitä ovat yksi julkisen ja kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyöhanke, sekä kansalaisaktivistien alulle laittama valtakunnallinen verkosto. Muistan, että aiempina vuosina mukana on ollut muitakin määräaikaista hankkeita. Ne ovat poistuneet listalta, mutta joissain tapauksissa hankeorganisaatio on jäänyt mukaan.

Eniten mukana on kolmannen sektorin toimijoita, yhteensä 33 toimijaa, joita listalla edustaa 38 eri henkilöä. Jaoin nämä toimijat edelleen aatteellisiin yhdistyksiin (19 kpl), kulttuuriyhdistyksiin (8 kpl) ja urheiluseuroihin / liikuntayhdistyksiin (6 kpl). Mukana on sekä eri vähemmistöjen oikeuksia edistäviä toimijoita sekä toimijoita, joiden toiminnassa pyrkimys yhdenvertaisuuteen ja avoimuuteen on oleellista ja perustavaa. Toiseksi suurin ryhmä ovat julkisten sektorin toimijat. Siinä suurin yksittäinen organisaatio on kaupunki, jolta mukana on seitsemän yksikköä eri hallinnon aloilta. Lisäksi mukana on kaksi oppilaitosta, kaksi viranomaista sekä seurakunta ja säätiö. Yksityistä sektoria edustaa seitsemän eri yritystä, joista yksi on yhteiskunnallinen yritys.

Toinen käyttämäni aineisto on verkoston tapaamisten palaverimuistiot ja niiden luettelot läsnäolijoista. Muistioita on tallessa vain vuoden 2019 kampanjasta alkaen, eli joulukuun 2018 palaverista alkaen. Sen jälkeisistä tapaamisista muistio on tallessa maaliskuuta 2019 lukuun ottamatta, jolloin talteen on jäänyt ainoastaan palaverin asialista. Sitä ennen ne tallensi kampanjaa koordinoitunut Punaisen Ristin työntekijä Lapin piirillä. Vuoden 2019 alussa tapahtuneen äkillisen työntekijävaihdoksen takia aiemmat muistiot eivät ole saatavilla. Silloin perustettiin kampanjan oma Google-tili, jotta muistiot, postituslista, suunnitelmat ja muu materiaali olisi kulloinkin vastuussa olevien saatavilla henkilömuutoksista riippumatta. Palaverimuistioiden läsnäololistoista selvisi, kuinka aktiivisesti eri toimijat ovat osallistuneet yhteiseen suunnitteluun. Myös palaveriinkin osallistujista enemmistö on järjestötoimijoita, ja toiseksi suurin joukko julkiselta sektorilta. Yritysten ja hankkeiden määrässä ei ole eroa, mutta niiden osallistumisen taso on suhteessa hieman korkeampi. Yksityishenkilöitä ei palaverissa käy, ellei heillä ole vähintään vapaaehtoisena rooli jonkin organisaation toiminnassa. Tätä selittää luultavasti se, että palaverit on pääsääntöisesti järjestetty päiväaikaan, ja mukaan ovat päässeet henkilöt, joille ne

kuuluvat työtehtäviin. Kun vertasin palaverien osallistujia sähköpostilistaan, huomasin, että läheskään kaikki toimijat eivät osallistuneet palavereihin, ja eri vuosina niihin osallistuivat eri toimijoita.

Kolmas digitaalinen aineisto on kampanjатаpahtumien koontijulisteet, joita on tehty vuodesta 2018 alkaen (Liite 4). Julisteet ovat edelleen nähtävissä Rovaniemen kampanjan some-kanavissa. Niihin on koottu kaikki etukäteen tiedossa olleet rasisminvastaisen viikon tapahtumat, yhteensä 39 kpl neljän vuoden aikana. Julisteiden perusteella voi tutkia, millaista toimintaa ja millaisia tilaisuuksia kampanjaverkosto on tuottanut. Sisällytin vuoden 2020 tapahtumat listaukseen siitä huolimatta, että ne eivät toteutuneet koronapandemian vuoksi. Peruuntuminen tapahtui juuri ennen kampanjaviikkoja ja tapahtumat oli suunniteltu valmiiksi. Luokittelin tapahtumat kahdella tavalla, tapahtuman sisällön sekä niiden järjestämistavan perusteella. Sisällön perusteella jaoin tapahtumat neljään ryhmään: koulutuksiin tai seminaareihin (4 kpl), kulttuuri- tai taidetapahtumiin (12 kpl), liikunnallisiin tai urheilutapahtumiin (7 kpl) sekä muihin kuten avoimiin yleisötilaisuuksiin (16 kpl). Toisen ryhmittelyn tein sen perusteella oliko tapahtuma yksittäisen toimijan vai useamman yhteistyössä toteuttama. Enemmistö tapahtumista oli jonkin yksittäisen toimijan järjestämiä. Vuosien välillä on jonkin verran vaihtelua. Erityisesti toisena koronakeväänä 2021 kaikki tapahtumat järjestettiin oman organisaation voimin, minkä vuoksi ehkä niitä on myös vähemmän.

Punaisen Ristin RedNet-verkkosivustolta löysin lisäksi tietoja vuosien 2014–2017 kampanjатаpahtumista. Niissä näkyi selvästi Ei rasismille! -hankkeen vaikutus siten, että käytännössä kaikki tapahtumat olivat Punaisen Ristin järjestämiä. Vasta hankkeen päättymisen jälkeen ja etenkin SPR:n työntekijävaihdoista johtuneen koordinaation vähenemisen myötä kampanja on ollut selkeämmin verkoston varassa.

Alun perin aioin myös analysoida kampanjan somevirtaa, mutta päädyin jättämään sen pois aineistosta. Kampanjan yhteisten somekanavien (Facebook-sivu ja Instagram-tili @rasisminvastainenviikkoroi) ylläpito ja sisällön luominen ovat olleet lähes kokonaan yhden henkilön vastuulla, ja niiden sisältö ja päivittäminen on muuttunut suunnitelmallisemmaksi vasta kahden viimeisen kampanjan aikana. Kaikkien verkostotoimijoiden somesyötteiden perkaaminen puolestaan olisi ollut liian työläs urakka suhteessa sen merkitykseen yhtenä osana kokonaisaineistoa.

4.3 Verkoston avaintoimijoiden haastattelut

Verkostotoimijoiden haastattelut toteutin yhtä lukuun ottamatta etäyhteyden välityksellä. Kaikista haastatteluista tein äänitallenteet. En litteroinut aineistoa, vaan käytin referoivaa litterointitapaa (Tampereen yliopisto 2021). Tein äänitallenteista jälkikäteen kattavat muistiinpanot ja poimin haastateltavien vastauksista tutkimuskysymysten kannalta oleelliset seikat. Haastattelujen muoto oli puolistrukturoitu, sillä esitin kaikille samat avoimet kysymykset, joihin kukin sai vastata omasta näkökulmastaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c). Haastattelujen tarkoitus ei ollut tutkia haastateltavia henkilöinä, vaan heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan rasisminvastaisen viikon verkostoon ja kampanjoihin osallistumisesta. Tässä luvussa käsitelen haastateltavien vastauksia yhdessä kysymys kerrallaan.

Koska rasismi ja sen vastustaminen ovat aiheita, jotka herättävät tunteita, joita käsitellään julkisuudessa toisinaan kärjistetysti, ja joihin usein liittyy vihapuhetta, haluan käsitellä haastatteluiden sisältöä mahdollisimman anonyymisti suojellakseni haastateltavien yksityisyyttä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Tein päätöksen siitä huolimatta, että osa haastateltavista sanoi, ettei anonyymiteetti heidän puolestaan olisi tarpeen. Opinnäytetyöt ovat julkisesti saatavilla verkossa, ja pienehkön paikkakunnan toimijakentästä voisi vähilläkin tiedoilla selvittää, kenestä on kyse. Haastateltavien suostumuksen sain sähköpostitse vastauksena haastattelukutsuun. Kahden toimijan kohdalla haastateltava henkilö vaihtui suunnitellusta aikatauluhaastateltavien vuoksi, millä ei ole vaikutusta lopputuloksen kannalta. Haastattelin yhteensä viittä henkilöä, joista yksi oli kampanjaa aiemmin koordinoanut Punaisen Ristin työntekijä. Toinen haastateltava on monikulttuurisuusyhdistyksen työntekijä, kolmas opettaja oppilaitoksessa, jossa järjestetään maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta, neljäs juniorijoukkueen urheiluvalmentaja ja viides ison yrityksen työntekijä. Haastattelukysymykset lähetin haastateltaville etukäteen, jotta heillä olisi aikaa pohtia asiaa ja miettiä vastauksiaan syvällisemmin. (Liite 5.)

Ensimmäiseksi haastattelin SPR:n työntekijää. Hänellä on työnsä puolesta enemmän tietoa myös Ei rasismille! -hankkeesta ja kampanjan alkuvaiheista Rovaniemellä, joten pyysin häntä kertomaan niistä ennemmin kuin keskittymään haastattelukysymyksiin.

Paikallinen verkostotoiminta rasisminvastaisen viikon kampanjan ympärillä alkoi Ei rasismille! -hankkeen myötä vuonna 2014. Kahtena ensimmäisenä vuonna koordinointi oli määräaikaisten kampanjatyöntekijöiden ja Oulun piiritoimiston varassa. Vuonna 2016 koordinaatio siirtyi Lapin piirille ja vastapalkatun monikulttuurisuustoiminnan kehittäjälle. Hän kuitenkin aloitti vasta

myöhemmin keväällä, eikä ehtinyt koota verkostoa vuoden 2016 kampanjaan. Vuoden 2017 kampanjaa varten verkosto saatiin kutsuttua koolle. Mukaan kutsuttiin kaikki maahanmuuttajatyötä tekevät yhteistyökumppanit sekä laajasti paikallisia yhdistyksiä. Jotkut keskeiset toimijat olivat olleet mukana jo aiemmissa lyhytaikaisissa yhteistyökuvioissa. Yksi haaste oli saada aikaan muutos toimijoiden ajattelu- ja toimintatavassa verrattuna hankkeen aikaiseen, jolloin käytössä oli hankerahoitusta. Nyt oli tarkoitus, että kukin toimija tulisi yhteiseen pöytään omien resurssiensa kanssa ja omalla vapaaehtoisella panoksellaan.

Ensimmäisessä tapaamisessa kerrottiin vuoden tema, mitä materiaalia oli saatavilla ja millä aikataululla oltiin liikkeellä, minkä jälkeen paikalle saapunut verkosto alkoi suunnitella ”oma juttuaan”. SPR:n koordinaattorin tehtävä oli informoida, innostaa ja jakaa tehtäviä mahdollisuuksien mukaan kaikilla paikkakunnilla. Verkostot vakiintuivat nopeasti Rovaniemellä, Kemissä ja Torniossa, missä jo edellisen kampanjan lopussa sovittiin seuraavan vuoden aloituksesta. Näin toimijat pystyivät ennakoimaan kampanjan toimintasuunnitelmissaan ja budjeteissaan. Kukin toimija osallistui omalla tavallaan, ja Rovaniemellä ja koko Lapin alueella kampanjaviikon aikana järjestettiin paljon erilaista toimintaa.

Koordinoinnin ansiosta toiminta kehittyi vuosi vuodelta: tehtiin yhteisiä koontijulisteita ja otettiin paikallisen kampanjan omat somekanavat käyttöön, minkä ansiosta se sai lisää näkyvyyttä. Kampanjaan muodostui mukana oleville tuttu rakenne ja toimintatapa. Mukaan tulivat koordinoitu tiedottaminen (postituslista, asialistojen ja muistioiden jakaminen), turvallisuusnäkökulmien huomioiminen yhteisesti, raportointi aluksi Ei rasismille! -hankkeelle ja jatkossa keskustuimiston maahanmuuttajaohjelmalle. Lisäksi näkökulmaa laajennettiin alun maahanmuuttajapainotteisesta yleisemmin yhdenvertaisuuteen sekä huomioitiin paremmin sekä pyydettiin mukaan verkostoon myös kotimaiset vähemmistöt (romanit, saamelaiset) ja muut syrjintää kohtaavat ihmisryhmät (sateenkaari-ihmiset, vammaiset).

Koordinoivan tahon haastattelun jälkeen kysyin muilta haastateltavilta ensin taustatietoja: millaista toimijaa ja missä asemassa he edustavat, kuinka kauan he ovat olleet mukana verkoston toiminnassa, ja millaisessa roolissa he ovat verkostossa olleet. Sekä monikulttuurisuusyhdistys, oppilaitos että urheiluseura edustavat kolmatta sektoria, yritys yksityistä sektoria. Monikulttuurisuusyhdistyksen edustaja on organisaatiossa esihenkilöasemassa, oppilaitoksen edustaja opettajana eli työntekijänä, urheiluseuran edustaja vapaaehtoisena valmennustehtävissä ja yrityksen edustaja aluksi markkinoinnista vastaavana työntekijänä ja myöhemmin johtotehtävissä. Kaikki olivat olleet mukana vähintään kahtena vuonna, monikulttuurisuusyhdistyksen edustaja

jo ensimmäisestä vuoden 2014 verkostokutsusta lähtien. Yhdistys kuvasi rooliaan kampanjan osatoteuttajaksi ja oppilaitos yhteistyökumppaniksi, molemmat olivat mukana sekä suunnittelemassa että toteuttamassa tapahtumia. Yritys on tukenut kampanjaa antamalla tiloja tapahtumakäyttöön, sekä jatkossa osallistunut tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen tuottamalla omia sisältöjä ja tukemalla viestinnällisesti. Urheiluseura on osallistunut tapahtumiin.

Seuraavaksi kysyin toimijoiden syitä lähteä mukaan verkoston toimintaan. Yhdistykselle monikulttuurinen toiminta on pääasiallinen tehtävä ja siksi rasisminvastainen viikko on ”heidän ydintään”, minkä vuoksi he haluavat olla näkyvästi mukana. Oppilaitos kertoi olevansa iso, monikulttuurinen toimija, joka haluaa antaa kampanjalle näkyvyyttä oppilaitoksen sisällä ja olla mukana ”levittämässä rasisminvastaista sanomaa”. Urheiluseura halusi tukea rasisminvastaista liikettä ja rohkaisi siksi joukkuettaan mukaan. Kampanjassa mukana olemisella haluttiin ilmaista, että seurassa kaikki saavat olla mukana taustasta riippumatta. Käytännössä joukkue on myös saanut tapahtumissa lisää esiintymiskokemusta ja -varmuutta kilpaurheilua varten. Yrityksen edustaja ei ollut varma, miksi aiempi johto päätti lähteä mukaan. Luultavasti kampanjaorganisaatio kysyi tilaa tapahtumalle, jota haluttiin lähteä tukemaan. Yrityksen strategiaan kuuluu ottaa kantaa paikallisiin ja valtakunnallisiin asioihin ja tuoda yhtiön arvoja esille.

Seuraavaksi halusin selvittää verkostossa mukana olemisen myönteisiä ja mahdollisia kielteisiä puolia organisaation kannalta sekä henkilökohtaisella tasolla. Kaikki haastatellut nostivat esiin myönteisenä asiana itse verkostoitumisen, sen, että tutustuu uusiin erilaisiin toimijoihin ja saa uusia yhteistyökumppaneita. Lisäksi kaikkien mielestä verkostossa ja kampanjatyössä mukana olemisen toi omalle organisaatiolle ja toiminnalle näkyvyyttä. Toimintaa suunnitelleet ja organisoineet toimijat eli yhdistys, oppilaitos ja yritys kehuivat yhdessä tekemistä, aikaan saatiin ”yhdessä enemmän ja parempaa”. Urheiluseura ja oppilaitos nostivat myös tiedon saamisen ja oppimisen merkitystä sekä henkilökohtaisesti että organisaation toiminnassa mukana oleville urheilijoille ja opiskelijoille. Oppilaitos koki saaneensa kampanjatyön myötä lisää sisältöä omaan toimintaansa, ja painotti lisäksi tärkeän asian eli rasisminvastaisen työn saamaa näkyvyyttä.

Haasteiden tunnistamisessa tuli esille enemmän hajontaa ja erilaisia näkökulmia. Yhdistyksen edustaja pohti verkoston koordinaatiota, sitä, että jonkun on pakko olla vetovastuussa. Lisäksi haastaa se, että mukana on hyvin oleellisia lähinnä vapaaehtoiskentän toimijoita, jotka kuitenkin ovat mukana epäsäännöllisesti ehkä vähäisten resurssien vuoksi: ”Liikkuvaan junaan on

vaikea hypätä, jos ei ole alusta asti mukana.” Ei niinkään haasteina vaan mahdollisina uhkatekijöinä tulivat puheeksi se, jos millään toimijalla ei ole rahaa jakaa toiminnasta koituvia kustannuksia, sekä se, jos verkosto laajenee niin paljon, että yhteistyön sijaan kaikki hääriävät jotain omaa pientä juttuaan. Urheiluseuralle kampanjan ajankohta aiheutti käytännön haasteita: useana vuonna rasisminvastainen viikko on ajoittunut samalle viikolle tärkeiden kisojen kanssa, eikä joukkue siksi ole päässyt mukaan. Sen lisäksi viikon teema, rasismien vastustaminen, on julkisessa keskustelussa politisoitunut aihe, ja joidenkin urheilijoiden läheiset eivät ymmärtäneet joukkueen mukana olemista ja kyseenalaistivat sen. Ongelma oli hyvin marginaalinen, mutta valmentajalle oli henkilökohtaisesti haastavaa joutua yllättäen perustelemaan asiaa, joka ei kuitenkaan itse urheilijoille ja enemmistölle näiden lähipiiristä ollut ongelma. Yritys ei nähnyt mukana olemisessaan muita haasteita kuin sen, että puolijulkiset toimitilat ovat kaikille avoimia, minkä takia tapahtumiin on pääsy myös ”toisinajattelijoiden”, jotka tulee kohdata asiakkaina. Tähän kuitenkin pystyttiin vastaamaan hyvällä ennakkosuunnittelulla, osallistujia ohjeistamalla ja järjestyksenvalvonnalla. Oppilaitos ei nähnyt mukana olemisessa muita haasteita kuin viimeisinä kahtena vuonna koronapandemian tuomat käytännön haasteet, ”etäilyn”.

Koska yhtenä oleellisena esteenä kampanjaan osallistumiselle Punaisen Ristin Lapin osastoille tekemässäni kyselyssä näyttäytyi resurssien vähyys, halusin selvittää, kuinka kuormittavana verkostotoimijat kokivat kampanjatyön. Kukaan haastatelluista ei ollut kokenut kuormittuneensa mukana olemisesta. Ainoa esiin noussut seikka oli koronan aiheuttama epävarmuus, jonka vuoksi oli pakko varautua muutoksiin ja tehdä varasuunnitelmia. Yhdistyksen edustaja huomautti, että pitää tuntea voimavaransa eikä haukata liian isoa palaa. Urheiluvallmentaja sanoi tapahtumiin valmistautumisen kisojen lisäksi aiheuttaneen ylimääräistä ponnistelua, mutta koki sen positiivisena. Hänen mukaansa oli helpottavaa, kun sai verkostotapaamisten muistiot, vaikka ei ehtinyt osallistua palavereihin. Oppilaitoksen edustaja ei kokenut erityistä kuormitusta, koska järjestelyissä oli mukana riittävästi omaa henkilökuntaa ja ne pystyi sisällyttämään organisaation normaaliin työhön ja toimintaan. Yrityksen edustaja oli samalla linjalla: kampanjassa halutaan olla mukana, ja se on nykyään sisällytetty sekä omaan vuosikelloon että budjettiin.

Halusin edelleen tarkentaa näkökulmaa ja kysyin, mitä myönteistä ja kielteistä haastateltavat näkivät itse verkoston työskentelyssä. Kaikkien mielestä yhteistyö toimi hyvin. Haastateltavat kokivat yleisen työskentelyilmapiirin ja asenteen hyvänä sekä muut verkostotoimijat avoimina ja yhteistyökykyisinä. Kaikki näkivät toimijoiden moninaisuuden enemmän rikkautena kuin

potentiaalisena haasteena. Yrityksen edustaja huomautti, että erilaisten resurssien yhdistäminen on tuloksellista, kun esimerkiksi heillä kampanjaan on budjetoitu rahaa ja järjestöillä puolestaan on oleellista erityisosaamista ja tarpeellisia kontakteja. Urheiluseuran edustaja kiitteli, että mukana pystyi olemaan omilla ehdoillaan ja omien mahdollisuuksien mukaan, koska tieto kulki hyvin ja toiminta oli selkeästi järjestetty. Ainoa yleisesti esiin noussut heikkous liittyi koronan aiheuttamiin etäkäytänteisiin, jotka heikensivät verkoston vuorovaikutusta.

Lopuksi kysyin, miten haastateltavat itse suosittelisivat rasminvastaisen viikon kampanjaverkostoon osallistumista omansa kaltaisille toimijoille. Järjestöjä edustavat monikulttuurinen yhdistys ja oppilaitos nostivat esiin verkostojen laajenemisen ja uudet yhteistyömahdollisuudet. Yhdistys ja urheiluseura mainitsivat uuden oppimisen, seura ja oppilaitos oman toiminnan paikallisen näkyvyyden lisäämisen. Lisäksi seuran mukaan tapahtumiin osallistuminen oli mukana olijoille kivaa. Yhteiskunnallisen vastuun kantaminen ja arvojen näyttäminen olivat tärkeitä näkökulmia oppilaitokselle ja yritykselle. Yrityksen edustaja kertoi, että heille rasminvastaisessa viikossa mukana olemisesta ei ole tullut lainkaan negatiivista palautetta, päinvastoin. ”On kilpailuetu näyttää yrityksen arvoja ja olla mukana yhteistyössä”, hän totesi.

4.4 Oma kokemus verkoston toiminnasta

Tässä luvussa vastaan itse samoihin kysymyksiin, mitä kysyin verkostotoimijoiden haastattelussa (Liite 5). Olen ollut mukana Rasminvastainen viikko Rovaniemi -verkostossa vuoden 2017 kampanjasta alkaen joka vuosi. Edustan julkista sektoria eli kaupunkia, tarkemmin nuorisopalveluiden yksikköä. Olen nuoriso-ohjaaja ja työskentelen perusnuorisotyössä, avoimessa toiminnassa. Vuoden 2017 kampanjan aikaan sijaistin alueellisen nuorisotoiminnan koordinaattoria. Päädyin mukaan osittain siksi, että olen kampanjassa mukana myös Punaisen Ristin monikulttuurisen toiminnan vapaaehtoisena, mutta myös koska työn puolesta olen käynyt ihmisoikeuskasvatuksen kouluttajan opinnot ja olen mukana valtakunnallisessa nuorisotyön Yhdenvertaisuus-verkostossa.

Olen ollut rasmin vastaisen viikon verkostossa mukana kahdessa roolissa samaan aikaan. Nuorisopalveluiden puolesta olen organisoinut vuosittain kauppakeskukseen nuorisopalveluiden ja Punaisen Ristin yhteistä tapahtumaa. Kauppakeskus valikoitui tapahtumapaikaksi, koska nuorisopalveluilla on kauppakeskuksessa toimipiste, nuorisotiedotuspiste Poppari. Olen lisäksi toiminut linkkinä muille toimijoille, jos he ovat tarvinneet kaupungin ja nuorisopalveluiden

apua, esimerkiksi lainata jotain infraa omiin tapahtumiin. Kaupunki ja nuorisopalvelut ovat olleet mukana rasisminvastaisen kampanjan tapahtumissa tietääkseni vuodesta 2014 alkaen, lukuun ottamatta vuotta 2016, jolloin verkosto ei koordinaattorin puuttuessa kokoontunut. Yhdenvertaisuus ja rasismiin puuttuminen kuuluu nuorisotyön perusarvoihin. Nuorisotyö on kaikenlaisia nuoria varten, nuorisotyöntekijöiden kuuluu olla turvallisia aikuisia nuorten arjessa, ja nuorisotilamme ovat syrjinnästä vapaita alueita. Nämä periaatteet ja toimintatavat vastaavat myös henkilökohtaisia arvojani ja maailmankuvaani, joiden takia ylipäätään olen lähtenyt Punaisen Ristin vapaaehtoiseksi.

Rasisminvastainen kampanja on itselleni ehkä tärkein vapaaehtoistehtävä Punaisella Ristillä, ja vastaan kampanjasta paikallisosaston puolesta. Olen ollut joskus mukana muiden verkostotoimijoiden tapahtumissa punaiset liivit päällä jakamassa tarroja ja pinssejä sekä kertomassa Punaisen Ristin toiminnasta. Eniten aikaa vie kuitenkin Rovaniemen kampanjaviestintä, johon koko Lapin kampanjaa koordinoivalla piirin työntekijällä ei ole riittävästi aikaa. Useimmissa verkostotapaamisissa kirjoitan palaverimuistion. Tammikuussa 2018 olin perustamassa paikallisen kampanjan Facebook-sivua ja Instagram-tiliä, joita päivitän edelleen. Saman vuoden maaliskuussa kirjoitin omista monikulttuurisuuden kokemuksistani ja rasisminvastaisen viikon kampanjasta paikallislehden Lauantaivieras-palstalle. Alkuvuodesta 2019 SPR Lapin piirin työntekijä jäi pois työstään, eikä tilalle löytynyt uutta nopealla aikataululla. Jatkoin kampanjan koordinoimista kahdestaan piirin korkeakouluharjoittelijan kanssa. Perustimme kampanjalle Google-tilin, jotta tieto pysyisi jatkossa tallessa työntekijämuutoksista huolimatta. Tili on piirin kulloisenkin työntekijän, SPR Rovaniemen osaston monikulttuurisen toiminnan yhteyshenkilön ja paikallisen kampanjan vastuuvapaaehtoisen yhteisessä käytössä.

Verkostossa ja kampanjassa mukana oleminen on palkitsevaa monella tavoin. Henkilökohtaisella tasolla saan konkreettisen toiminnan kautta elää arvojani todeksi. Ammatillisesti olen oppinut paljon, esimerkiksi verkostoyhteistyöstä, vaikuttamiskampanjatoiminnasta ja viestinnästä. Nuorisopalvelut on saanut uusia kontakteja ja paikallinen toimijakenttä on tullut tutuksi muillekin tapahtumissa mukana olleille työkavereille. Positiivinen näkyvyys on myös aina eduksi julkisilla varoilla toimivalle organisaatiolle.

Haastavaa on toimia kaksoisroolissa, minkä myötä ottanut aika paljon vastuuta. Olen luonteeltani perfektionisti, ja joskus on haastavaa antaa erilaisten toimijoiden tehdä hommia omalla tyyliään rennommin. Joskus esimerkiksi ei ole muistettu hoitaa asioita, minkä takia suunnitelmat ovat jääneet toteutumatta. Kampanja on tuntunut henkilökohtaisesti kuormittavammalta

kolmen viimeisen kampanjan aikana, kun piirin työntekijä on vaihtunut joka vuosi kesken valmisteluja. Silloin olen ottanut enemmän koordinaatiovastuuta kuin vapaaehtoiset yleensä ottavat, koska muuten verkoston yhteistyö ja kampanja olisivat olleet vaarassa kuihtua. En usko, että nuorisopalveluiden muut työntekijät ovat kuormittuneet normaalia enempää tapahtumien takia. Erilaiset tapahtumat ja tempaukset ovat nuorisotyölle tavallinen tapa työskennellä, ja vuosien varrella on hoidettu isompiakin projekteja.

Mielestäni ilman verkostoa ei olisi kampanjaa, ainakaan sellaisena kuin se nyt on. Toimijoiden moninaisuus on iso rikkaus, ja työskentelyilmapiiri on todella hyvä. Kaikki ovat avoimin mielin mukana ja valmiita yhteistyöhön erilaisten organisaatioiden ja ihmisten kanssa. Vaikka toimijoilla on erilaiset resurssit ja erilaisia toimintatapoja, on kaikilla yhteinen tavoite. Pikemminkin erilaiset toimijat täydentävät toisiaan, kun kaikki ovat positiivisella asenteella mukana. Oikeastaan ainoa haaste verkostossa on koordinaation (tai johtamisen) tarve. Toistaiseksi verkostossa ei ole ollut ketään toimijaa, joka olisi halunnut ottaa koordinoituvastuun Punaisen Ristin sijaan. Tänä vuonna (2021) jaoin vapaaehtoisena koordinoituvastuun piirin työntekijän kanssa, jonka vastuualueeseen monikulttuurisuus ja rasminvastainen viikko eivät kuulu, vaan hän on mukana varsinaisen tehtävänsä lisäksi.

Nuorisotyön toimijoille sanoisin, että rasmin vastustaminen on osa heidän työtään, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä nuorten elämässä. Ennakkoluulojen kyseenalaistaminen ja näkökulmien avartaminen kuuluu myös valtaväestön nuorten kanssa työskentelyyn, vaikka näiden elämässä rasismi ei näkyisi mitenkään. Vapaaehtoisia kannustaisin mukaan siksi, että yhteistyön tekeminen erilaisten toimijoiden kanssa on yhteisöllistä ja kivaa. Kun tehdään yhdessä, ei tarvitse itse osata ja tehdä kaikkea. Kun aletaan tehdä yhdessä jotain, on jatkossa helppo ehdottaa muutakin yhteistyötä. Lisäksi yhdessä tekemällä oppii paljon uutta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tulkitsen keräämäni aineistoa väistämättä henkilökohtaisen kokemuksen värittävästä näkökulmasta ja käytän omia kokemuksiani verkostossa toimimisesta haastatteluaineiston täydentäjänä. Opinnäytetyön tekemistä helpottaa se, että olen ollut mukana verkoston ytimessä ja koordinoimassa sen toimintaa vapaaehtoisena Punaisen Ristin työntekijän rinnalla, ja minulla on siksi pääsy verkostoa varten luodun Google-tilin aineistoon. Opinnäytetyön kannalta oli tärkeää rakentaa tietopohja tutustumalla keskeisiin käsitteisiin ja niiden ilmenemiseen yhteiskunnassa, jotta pystyn tarkastelemaan omia ajatuksiani sekä lopputuotoksen tekemistä varten keräämäni tutkimusaineistoa tietoperustaisesti ja objektiivisesti.

Työn perimmäinen motiivi on rasismien vahingollisuuden tiedostaminen, ja siksi sen vastustaminen. Aiheena rasismi on äärimmäisen laaja ja monitasoinen jo pitkän historiallisen kontekstin vuoksi. Punaisen Ristin luottamushenkilöille tehdyssä tutkimuksessa näkyi, että puutteellinen ymmärrys ja kokemus rasismista ja sen vaikutuksista voi olla siihen puuttumista jarruttava tekijä ruohonjuuritasolla (Suomen Punainen Risti 2014, 23). Sukelsin rasismia ja syrjintää käsittelevään kirjallisuuteen ja artikkeleihin myös siksi, että omalla kohdallani tiedon lisääntyminen on niin sanotusti lisännyt tuskaa ja tarvetta toimia.

Kyseessä ei kuitenkaan ole psykologian pro gradu -tutkimus rasismien ja sen vastustamisen motiiveista, vaan toiminnallinen amk-opinnäytetyö, jossa yritän kiteyttää tietopohjasta ja kerätystä materiaalista oleelliset seikat, ja tehdä niiden pohjalta työn tilaajalle hyödyllinen toimintaopas rasisminvastaisessa kampanjatyöskentelyssä käytettäväksi. Opas on suunnattu konkreettiseen toimintaan, jossa ovat oleellisessa roolissa järjestö- ja yhdistystoiminta sekä vapaaehtoistyö, jossa voidaan hyödyntää eri sektorien tekemään yhteistyötä ja vaikuttamistoimintaa. Siksi näihin aiheisiin perehtyminen ja niiden ymmärtäminen oli oleellista aineiston käsittelemisessä ja lopputuotoksen suunnittelemisessa tarkoituksenmukaiseksi.

5.1 Verkosto- ja kampanjatyötä edistävät seikat

Verkostotoiminnan edellytyksiä ovat keskinäinen luottamus, aktiivinen vuorovaikutus ja itselle/organisaatiolla saatu hyöty (Suominen ym., 66). Haastattelujen perusteella nämä edellytykset täyttyvät Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -verkostossa.

Toimijoita näyttää yhdistävän rasismien haitallisuuden tunnistaminen ja sen vastustamisen näkeminen tärkeänä, mikä on tuonut heidät mukaan verkoston toimintaan. Siinä mukana oleminen

on koettu miellyttäväksi ja hyödylliseksi myös oman organisaation ja sen toiminnan kannalta. Mukana olevat arvostavat toimijoiden joukon moninaisuutta sekä toiminnan koordinaatiota ja selkeyttä. Toimivana yhteistyönä nähdään se, että erilaiset toimijat kunnioittavat toisiaan erilaisista lähtökohdista riippumatta ja jakavat tietoa sekä resursseja. Keskinäinen arvostus ja yhteiset saavutukset tuottavat iloa, ja yhteistyö verkostossa tavoitettujen kumppanien kanssa koetaan mahdollisena myös muun toiminnan kuin rasisminvastaisen viikon kampanjan kehittämisessä. Kokonaisuudessaan toimijat vaikuttavat sitoutuneilta verkoston toimintaan, mikä on hyvä lähtökohta sen edelleen kehittämiseksi.

5.2 Verkosto- ja kampanjatyön haasteet

Yksi taustatekijä, joka voi tehdä rasisminvastaisen viikon kampanjoinnista haastavaa, on itse rasismin moniulotteisuus sekä erilaiset käsitykset rasismin käsitteen määritelmästä ja merkityksestä. Minna Seikkula luonnehtii suomalaista rasisminvastaista työtä valkoiselle enemmistölle suunnatuksi ”mainstreaming” kampanjoinniksi, jossa halutaan lisätä valtaväestön tietoisuutta ja vaikuttaa sen asenteisiin (Seikkula 2017, 100). Hän kuvaa myös, kuinka yhtäältä rasisminvastaista työtä tekevät toimijat kuvaavat rasisin toiminnan ’normaalista’, neutraalista yhteiskunnasta poikkeavana epänormaalina ja ei-toivottuna ilmiönä, mutta toisaalta sen kumpuavan kaikille ihmisille luonnollisista ennakkoluuloista (mt., 101–103). Järjestöjen kampanjatyössä, jolla halutaan vaikuttaa rasisisiin asenteisiin, annetaan esimerkkejä kertomalla tarinoita yksilön kohtaamasta rasismista ja rasisisista tilanteista, jotka on helpompi sisäistää ja joille on löydettävissä ratkaisuja. Sen sijaan rakenteellista rasismia on haastavampi kuvata ja selittää suurelle yleisölle, minkä vuoksi se tahtoo jäädä näkymättömäksi (mt., 104). Seikkula toteaa, että rasisminvastaisessa työssä painotetaan kaikkien lasten ja nuorten näkökulmaa sekä heidän mahdollisuuttaan tulevaisuuteen ja hyvään elämään, minkä oikeutusta on hyvin vaikeaa, ellei mahdollista, haastaa edes sellaisten tahojen, jotka pyrkivät kieltämään rasismin esiintymisen Suomessa (mt., 106).

Rasismikeskustelun haastavuudesta näen esimerkkinä toisinaan somessa käytävät sananvaihdot. Yhtenä esimerkkinä muistan erityisesti romanien syrjintää esiin nostaneen rap-artisti Mercedes Bentson ja yhdenvertaisuusasiantuntijan, vasemmistonuorten puheenjohtajan Liban Sheikhin helmikuun puolessa välissä 2021 Instagram-tarinoissaan käymän keskustelun romanien ja afro-suomalaisten kohtaamasta rasismista Suomessa ja Euroopassa (Mercedes 2021, Sheikh 2021). Siinä olivat läsnä sekä eri perusteilla syrjityt ryhmät, erilaiset syrjinnän muodot

sekä erilainen asiantuntijuus. Vaikka keskustelu oli hieno esimerkki kunnioittavasta vuorovai-
kutuksesta molemmin puolin, jäi itselleni tunne, etteivät keskustelijoiden 'punnit olleet tasan',
sekä epäily siitä, kuinka rakentava edes tämä keskustelu lopulta oli. Ei ihme, jos rasisminvastaisessa kampanjassa näkyvästi toimiminen mietityttää ihmisiä, jotka eivät erityisesti ole aiheeseen perehtyneet, ja organisaatioita, joiden perustoimintaan se ei suoraan liity. Kuinka saada yhteistyö alulle ja yhteiseen pöytään kaikki oleelliset paikalliset toimijat, jos yhteinen aihe näyt-
täytyy monimutkaisena ja yhteiskunnallisesti kiistanalaisena?

Jo mukana olevien verkostotoimijoiden haastatteluissa ei noussut esiin verkostoyhteistyön tai kampanjatoiminnan haasteita. Tyytyväisyys eri sektoreiden yhteistyöhön myötäilee lähdeai-
neistosta saamaani kuvaa (Pessi & Oravasaari 2010, 63). Ainoaksi yhteistyötä ja kampanjointia häirinneeksi asiaksi nostettiin koronapandemian vaikutukset, eli vuorovaikutuksen ja yhteisöl-
lisyyden muuttuminen ja heikentyminen yhteydenpidon ja tapahtumien siirryttyä lähes täysin verkkoon. Itselleni tuli kuluneen kevään 2021 kampanjasta tunne, että toiminnan digitalisoitu-
minen passivoi toimijoita ja heikensi verkoston monimuotoisuutta. Tällä kertaa mukaan ei tullut pienempiä toimijoita ja yksittäisiä henkilöitä, vaan kampanjatapahtumia toteuttivat verkossa ainoastaan yksittäiset, organisaatiolähtöiset toimijat.

Oman kokemukseni perusteella näen myös koordinaation oleellisuuden heikkona lenkinä, jos se on yksittäisen työntekijän varassa. Verkostoa koordinoineen työntekijän toistuva vaihtumi-
nen SPR Lapin piirissä ja etenkin pitkäaikaisen koordinaattorin yllättävän lähtö kesken kam-
panjan on vaikuttanut Rovaniemen verkostoon jonkin verran. Tapahtumia on viimeisinä vuo-
sina ollut hieman vähemmän ja joitakin toimijoita on jäänyt pois. Vaikutus olisi saattanut olla voimakkaampi, ellen itse olisi ollut verkostossa mukana tukemassa piirin uusia vastuuhenkilöitä kaksoisroolissani työn puolesta kunnan resursseilla sekä vapaa-ajalla viestinnästä huolehti-
viana vapaaehtoisena.

Verkosto on vapaaehtoisten, tasavertaisten ja vastavuoroisuutta toteuttavien toimijoiden joukko, jossa jaetaan valta, vastuu ja asiantuntijuus (Harmaja 2019, 15). Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -verkosto ei näyttäytyä täysin itseohjautuvana, vaan jonkun (toistaiseksi käytännössä SPR:n) on otettava koordinaatiovastuu koollekutsujana ja yhteisen viestinnän tekijänä.

6 OPAS RASISMINVASTAISEN VIIKON KAMPANJAAN

Kehittämistyöni tuotos on Punaisen Ristin osastoille suunnattu opas, jossa kerrotaan, kuinka toteuttaa rasisminvastaisen viikon kampanja omalla paikkakunnalla yhteistyössä muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Halusin tehdä mahdollisimman tiiviin, selkeän ja konkreettisen oppaan, joka kertoo millaisia yhteistyökumppaneita kannattaa pyytää mukaan, millainen on realistinen aikataulusuunnitelma, miten vastuuta voi jakaa, millaisia toimintoja esimerkiksi voi järjestää, miten huolehditaan turvallisuudesta, miten toimintaa voi arvioida ja kehittää (palautteen keruu ja hyödyntäminen), sekä miten varmistaa sen jatkuvuus. Toisaalta en halunnut omilla ehdotuksillani ja esimerkeilläni sitoa liikaa oppaan käyttäjiä.

Alkuperäinen suunnitelma oli tehdä opinnäytetyö ja opas jo vuoden 2020 lopussa niin, että se olisi ollut käytettävissä jo kevään 2021 kampanjassa. Aikataulu kuitenkin venyi, ja opas valmistui vasta kampanjan jälkeen maaliskuun lopussa 2021.

6.1 Oppaan muoto ja sisältö

Opas on perinteiseen tapaan tekstimuotoinen (Liite 1). Se noudattaa Punaisen Ristin visuaalista ilmettä ja siinä on huolehdittu saavutettavuusasetuksista niin, että digitaalisen pdf-tiedoston pystyy lukemaan näytönlukulaitteella tai -sovelluksella. Tiedoston voi ladata verkkoon luettavaksi ja tulostettavaksi. Opas on kuvitettu nuorten työpajassa otetuilla kuvilla, joiden kuvaajilta ja kuvissa esiintyviltä nuorilta on kysytty lupa niiden käyttöön tässä tarkoituksessa. Oppaan nimi on ”Enemmän ja näkyvämmiin verkoston voimalla. Opas paikallisosastoille rasisminvastaisen viikon kampanjaan”.

Aluksi esitetään perusteita, miksi rasisminvastaisen viikon kampanja on tärkeä myös pienissä osastoissa ja sellaisilla paikkakunnilla, missä ei asu maahanmuuttajia, ja kerrotaan lyhyesti oppaan tausta. Toisella sivulla luetellaan tavallisia esteitä sille, että ei osallistuta rasisminvastaiseen toimintaan tai kampanjaan, sekä vasta-argumentteja niihin. Kolmannella sivulla kerrotaan toimenpiteet paikallisen verkoston alkuun saamiseksi. Neljännellä sivulla käsitellään verkoston toiminnalle oleellisia tekijöitä. Viidennellä sivulla esitetään käytännön neuvoja ja ideoita verkoston toimintaa varten. Seuraavaksi esitellään joitain esimerkkejä siitä, millaista toimintaa kampanjassa voi toteuttaa. Lopussa kerrotaan, mistä löytyy lisätietoa. Viimeisellä sivulla on lainaus Punaisen Ristin verkkosivuilta, jossa on tiivistetty teksti järjestön arvoista ja tarkoituksesta.

6.2 Oppaan testaaminen ja käyttöön ottaminen

Opas ei lopulta ehtinyt osastojen ja vapaaehtoisten testattavaksi ennen opinnäytetyön palauttamista. Työn tilaaja päättää, ottaako sen käyttöönsä sekä miten sitä hyödynnetään. Jos Lapin piiri toteaa sen laadukkaaksi ja hyödylliseksi, se voidaan luovuttaa myös Punaisen Ristin valtakunnalliseen käyttöön. Opas on mahdollista ladata verkkoon, tulostaa ja monistaa sekä painattaa vihkoseksi. Toivottavasti se tulee käyttöön vuoden 2022 kampanjassa, jonka valmistelu alkaa jo 2021 loppuvuodesta. Aion jatkaa vapaaehtoistyötä Punaisella Ristillä, ja pystyn tarvittaessa itsekin päivittämään opasta myös jatkossa mahdollisesti tulevan palautteen perusteella.

7 TYÖN ARVIOINTI JA POHDINTA

7.1 Itsearviointi

Opinnäytetyöni toteutus venyi alun perin suunnitellusta, ja aihe vaihtui kokonaan alun perin suunnitellusta. Työskentelyn aikana kohtasin opiskelumotivaatioon vaikuttavia vastoinkäymisiä henkilökohtaisessa elämässä, minkä lisäksi haastoivat keskittymisvaikeus ja työn ohella opiskelun kuormittavuus. Opinnäytetyön uusi aihe on minulle omien arvojen puolesta tärkeä aihe, minkä vuoksi tekemisen kynnyks asetui korkealle. Toisaalta järjen tasolla tiedostin, että tärkeintä on saada tutkinto valmiiksi.

Kohtasin myös joitakin käytännön kompastuskiviä. Kehittämispinnoista ehti kulua turhan pitkä aika ennen opinnäytetyön toteutusta, ja aiheen sekä näkökulman rajaaminen tuntui haastavalta. Haastattelujen aikataulut venyivät suunnitellusta, eivätkä osastot vastanneet kartoituskyselyyn kovin innostuneesti. Myöskään koronan vaikutukset kampanjatyöskentelyyn ja tilaajan yhteyshenkilön vaihtuminen opinnäytetyön tekovaiheessa eivät helpottaneet työskentelyä.

Opinnäytetyön suunnitelmassa en miettinyt näkökulmien ja menetelmien valintaa tai tiedonkeruun toteutusta kovin tarkasti tutkimuksellisen kehittämistoiminnan näkökulmasta. Olisin voinut määritellä tutkimuskysymykset aiemmin ja selkeämmin, ja suunnitella aineistonkeruun sekä analyysimenetelmät tarkemmin etukäteen. Tapaustutkimukselle on kuitenkin tavallista mukautua aineistoon ja muokata toimintaa asioiden kehittymisen ja muuttumisen myötä (Erikson & Koistinen, 19). Käytännössä opinnäytetyön suunnitelma oli hahmotelma, jota muokkasinkin työn edetessä.

Työn aihe tuntui henkilökohtaisesti tärkeältä ja hyödylliseltä, minkä lisäksi tilaajan kannustus ja mielenkiinto motivoivat. Alkukankeuden jälkeen lähdemateriaalia löytyi hyvin tietopohjaa varten, joskin sen 'haravoiminen', eli oleellisten ja vähemmän hyödyllisten erottaminen toisistaan, oli haastavaa. Etenkin rasismien käsitteen määrittäminen riittävän kattavasti mutta toisaalta sen käsittelyn rajaaminen opinnäytetyön kokonaisuuden kannalta järkevästi tuntui vaikealta, koska aihe on niin laaja ja monitasoinen. Erityisen hyödyllisiä tarvittavan tietopohjan hahmottamisessa ja jäsentelyssä olivat opinnäytetyön ohjaajan työtä koskevat kommentit ja ehdotukset kirjoitusvaiheessa, etenkin koska toteutin työn yksin, vaikka työskentelen yleensä mieluummin parin tai ryhmän kanssa.

Opinnäytetyön työstäminen tuntui merkitykselliseltä omien arvojen edistämisen ja vapaaehtoistyön kannalta. Keskittyminen omaan harrastukseen, järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan, myös täydensi palkkatyöni nuorisotyön tuomaa näkökulmaa yhteisöpedagogin ammattialaan ja vahvisti koulutuksen tuottamaa osaamista. Työ järjestösektorilla näyttäytyy mielenkiintoisena vaihtoehtona uran jatkon kannalta Humakista valmistumiseni jälkeen, ja toivon, että opinnäytetyöni toimii osoituksena järjestökenttään ja monialaiseen yhteistyöhön perehtymisestä mahdolliselle tulevalle työnantajalle.

7.2 Tilaajan palaute

Tilaajan palautteen antoi SPR Lapin piirin vapaaehtoistoiminnan kehittäjä Satu Vainio. Hän keskittyi palautteessaan opinnäytetyön tuotokseen eli osastoille suunnattuun oppaaseen, johon tutustuivat myös muut piirin työntekijät. Palautteen mukaan opas on selkeä, yksinkertainen ja hyvin hyödynnettävissä pienemmissä osastoissa. Palautteessa tuli myös muutama täydennysehdotus, joista osaa olin tekovaiheessa pyöritellyt mielessäni. Kommenttien jälkeen lisäsin oppaaseen linkit Punaisen Ristin verkkokauppaan sekä materiaalipankkiin, sekä muutaman esimerkinomaisen mallin erilaisten tapahtumien järjestämiseen.

Opas kannattaa lähettää loppuvuodesta kaikkiin Lapin piirin osastoihin. Toki osastot itse päättävät, miten sitä hyödyntävät vai hyödyntävätkö lainkaan. Se on varmasti myös hyvä työkalu uudelle monikulttuurisen toiminnan kehittäjälle, koska tämän pestin työntekijä on piirissä vaihtumassa. Oppaan lähettämisen avulla pystyy mahdollisesti markkinoimaan rasisminvastaisen viikon kampanjaa muihinkin osastoihin kuin niihin, joissa sitä on jo aiemmin toteutettu. Satu arvelee, että oppaan voi jakaa myös muihin piireihin sekä Punaisen Ristin rasisminvastaisen viikon verkkosivuille.

7.3 Miten tarina jatkuu?

Toivon opinnäytetyöni tukevan Punaisen Ristin rasisminvastaista ja yhdenvertaisuutta edistävää toimintaa. Työn aikana mietin, olisiko järkeä kokeilla ystäväpäivän ja rasisminvastaisen viikon kampanjoiden tai ainakin niiden suunnittelun yhdistämistä jollain tavalla. Molemmat kampanjat ovat osa Punaisen Ristin perustoimintaa, mutta ne ovat niin lähekkäin, ettei vapaaehtoistoiminnassa usein ole voimavaroja molempiin panostamiseen. Kumpikin kampanja pohjautuu vahvasti saman inhimillisyyden periaatteen toteuttamiseen.

Toinen pohdituttanut asia on koronapandemia ja sen vaikutus yhteisölliseen ja vuorovaikutukseen perustuvaan kampanja- ja verkostotyöskentelyyn. Isommat toimijat ovat pystyneet muokkaamaan ja muuttamaan toimintaansa erikoisoloissa, mutta pienemmät ja erityisesti vähemmistöjä edustavat toimijat tuntuvat kärsineen enemmän ja vähentäneen siksi panostaan. Näen tämän yhteisen kehittymisen paikkana, jossa verkosto voisi tukea siihen kuuluvia paremmin. Myös muiden samalla arvopohjalla ja toimintatavalla toimivien tahojen kanssa olisi hyvä yhdistää voimia. Rovaniemellä onkin jo viritelty yhteistyötä Arctic Priden ja Arctic Design Weekin kanssa. Yhteisöpedagogin erityisosaamisesta on hyötyä osallisuuden ja yhteisöllisyyden tukemisessa sekä yhteisöllisessä kehittämisessä erityisesti muuttuvissa olosuhteissa.

Mielessäni on virinnyt ajatus, josko oppaan kanssa käytettäväksi voisi tehdä esimerkiksi erityisesti muille kuin monikulttuurisen toiminnan vapaaehtoisille suunnattuja opasvideoita, ideointikortteja tai muuta materiaalia. Esimerkiksi Punaisen Ristin nuorisotoimikunta tai nuorten ryhmät voisivat olla potentiaalinen yhteistyökumppani ja toimeen tarttuja tässä asiassa.

LÄHTEET

- Abdulkarim Maryam 2015. Rodullistettu yhteiskunta. Teoksessa Muurinen Heta (toim.) Ei niin mustavalkoista. Mediasta, vähemmistöistä ja rasismista toimittajien omin sanoin. Helsinki: Suomen Punainen Risti, s. 8–9. Verkkojulkaisu. Viitattu 6.3.2021. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Ei%20niin%20mustavalkoista.pdf>
- Asetus kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta 37/1970. Finlex. Viitattu 8.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1970/19700037>
- Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 4:2005. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.3.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152279/Monenlainen_tapaustutkimus.pdf
- Faehnle, Maija & Mäenpää, Pasi 2017. Neljäs sektori murtaa ja rakentaa kuntien hallintoa. Kuntademokratiaverkoston blogi 25.1.2017. Viitattu 11.3.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2017/neljäs-sektori-murtaa-ja-rakentaa-kuntien-hallintoa>
- Garcia, Sandra E. 2017. The Woman Who Created #MeToo Long Before Hashtags. The New York Times. Viitattu 9.3.2021. <https://www.nytimes.com/2017/10/20/us/me-too-movement-tarana-burke.html>
- Harmaja, Tiina 2019. Verkostojohtamisen opas. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:12. Verkkojulkaisu. Viitattu 11.3.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161513/VNK_12_19_Verkostojohtamisen_opas.pdf
- Hirvonen, Sini & Puolitaival, Satu 2019. Usein sanottua vapaaehtoistoiminnasta. Teoksessa Hirvonen, Sini & Puolitaival, Satu (toim.) Vapaaehtoistoiminnan arvo. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019. Kansalaisareena ry, 8–17. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.3.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2019/12/Vapaaehtoistoiminnan_arvo_PageView_WEB.pdf
- Hoffrén, Jukka 2019. Agenda 2030: vapaaehtoistyö luo hyvinvointia. Teoksessa Sini Hirvonen & Satu Puolitaival (toim.) Vapaaehtoistoiminnan arvo. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019. Kansalaisareena ry, 42–55. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.3.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2019/12/Vapaaehtoistoiminnan_arvo_PageView_WEB.pdf
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2021. Yhteisöjen kehittäjä - neljä suuntautumisvaihtoehtoa. Viitattu 10.4.2021. <https://www.humak.fi/koulutus/yhteisopedagogi-amk/>
- Hytönen Yki 2002. Ihminen ihmiselle. Suomen Punainen Risti 1877–2002. Helsinki: Suomen Punainen Risti.
- Hätinen, Anu & Katajala, Anna & Oittinen, Paula 2019. Kohti timanttista järjestöyhteistyötä. Kuntademokratiaverkoston blogi 11.12.2019. Viitattu 11.3.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2019/kohti-timanttista-jarjestoyhteistyota>
- Iso-Aho, Juha 2011. Kulttuuri kutsuu. Vapaaehtoiset tapahtumien voimavarana ja hengenluojina. Tuottaja 2020 -hanke. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu.

- Viitattu 10.3.2021. http://tuottaja2020.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/6_Kulttuuri_kutsuu_iso-aho_KEVYT2.pdf
- Jyväskylän yliopisto 2015. Laadullinen tutkimus. Koppa-materiaalisivusto. Viitattu 20.3.2021. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Kajanoja Jouko 2019. Vapaaehtoistoiminta ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Sini Hirvonen & Satu Puolitaival (toim.) Vapaaehtoistoiminnan arvo. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2019. Kansalaisareena ry, 82–91. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.3.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2019/12/Vapaaehtoistoiminnan_arvo_PageView_WEB.pdf
- Kankaansivu Kirsi 2007. Punainen Risti. Taskutieto. Kuopio: Oy UNIpress Ab.
- Karttunen, Anna & Kettunen, Aija & Piirainen, Keijo 2013. Yhteistyöllä hyvinvointia. Järjestöjen välinen ja järjestö-kuntayhteistyö hyvinvoinnin lisääjänä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja C Katsauksia ja aineistoja 31. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu. Viitattu 1.11.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/140481/C31%20ISBN%209789524932127%20%282%29.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Koivunen, Tuija & Ylöstalo, Hanna & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri 2015. Informal Practices of Inequality in Recruitment in Finland. *Nordic Journal of Working Life Studies*, October 2015, 3–21. Viitattu 9.3.2021. https://www.researchgate.net/publication/283349356_Informal_Practices_of_Inequality_in_Recruitment_in_Finland
- Lahti, Leena 2014. Monikulttuurinen työelämä. Hyväksi ihmiselle, hyväksi bisnekselle. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Laimio Anne 2017. Vapaaehtoistoiminta on kansalaisoikeus. Teoksessa Antti Rajala & Pinja Nieminen (toim.) Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallisuuteen. Helsinki: Kansalaisareena ry, 4–5.
- Laimio, Anne & Välimäki, Sari 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys.
- Laki Suomen Punaisesta Rististä 25.2.2000/238. Finlex. Viitattu 24.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000238>
- Lappalainen, Juha & Laakso, Pekka 2011. Mediasuhteet. Vahvista ääntäsi. Infor Oy.
- Lee, Nancy R. & Kotler, Philip 2011. Social marketing. Influencing Behaviors for Good. 4th edition. SAGE Publications, Inc.
- Maahanmuuttovirasto 2021. Tilasto oleskelulupahakemuksista kansainvälisen suojelun perusteella. Viitattu 7.3.2021. <https://tilastot.migri.fi/#applications/23330?start=540&end=551>
- Maijanen, Heini & Haikara, Pirkko 2014. Kumppanuuskäsikirja. Näkökulmia monitoimijaisen yhteistyön kehittämiseen. Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisuja A. 8:2014. Lappeenranta: Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy. Verkkojulkaisu. Viitattu 11.3.2021. http://www.socom.fi/wp-content/uploads/2015/06/kumppanuuskasikirja_netiversio.pdf

- Mannila, Simo 2020. Syrjintä Suomessa 2017–2019. Tietoraportti. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2020:20. Helsinki: Oikeusministeriö. Viitattu 8.11.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162517/OM_2020_20.pdf
- Mercedes 2021. Instagram-julkaisu tilillä @mercedesbentso. Viitattu 18.2.2021. <https://www.instagram.com/p/CLcJBALhpAU/>
- Morrison Toni 2020. Toiseuden synty. Suomentanut Koko Hubara & Astrid Swan. Helsinki: Tammi.
- Myllyniemi, Sami (toim.) 2015. Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.
- Opintokeskukset ry 2021. Monta erilaista tapaa vaikuttaa. Viitattu 9.3.2021. <https://www.osal-listu.fi/opi-vaikuttamaan/monta-erilaista-tapaa-vaikuttaa/>
- Pelastakaa Lapset ry 2013. Lasten kokemaa rasismia vähätellään – rasismin kieltävät usein ne aikuiset, joita se ei kosketa. Tiedote. Viitattu 2.4.2021. <https://www.epressi.com/tiedotteet/sosiaaliset-kysymykset/lasten-kokemaa-rasismia-vahatellaan-rasismin-kieltavat-usein-ne-aikuiset-joita-se-ei-kosketa.html>
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys.
- Pihlaja, Ritva 2010. Kolmas sektori ja julkinen valta. Kunnallisanalyytiikan tutkimusjulkaisut, nro 61. KAKS Kunnallisanalyytiikan tutkimuskeskus. Verkkojulkaisu. Viitattu 11.3.2021. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2010/10/Kolmas_sektori_ja_julkinen_valta.pdf
- Puuronen, Vesa 2003. Arkielämän rasismi Suomessa. Teoksessa Raisa Simola & Kaija Heikkinen (toim.) Monenkirjainen rasismi. Joensuu: Joensuu University Press, 193–210.
- Puuronen, Vesa 2011. Rasistinen Suomi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus 2014. Onnistunut vapaaehtoistoiminta. Opas toiminnan kehittäjälle. Toimittanut Katja Kaila. Kolmas painos. Vapaaehtoistyö yleishyödyllisessä yhteisössä (VETY) -hanke. Verkkojulkaisu. Viitattu 1.11.2020. https://www.kierratyskeskus.fi/files/8928/Onnistunut_vapaaehtoistoiminta_opas_VETY_0514web.pdf
- Rahkonen, Juho 2018. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. Taloustutkimus Oy. Verkkojulkaisu. Viitattu 10.3.2021. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti-2018.pdf
- Rastas, Anna 2015. Tutkija kaipaa lisää näkökulmia. Teoksessa Muurinen Heta (toim.) Ei niin mustavalkoista. Mediasta, vähemmistöistä ja rasismista toimittajien omin sanoin. Helsinki: Suomen Punainen Risti, s. 16–18. Verkkojulkaisu. Viitattu 6.3.2021. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Ei%20niin%20mustavalkoista.pdf>
- Roine, Linda-Maria 2020. Mercedes Bentso. Totuus ja tunnustus. Helsinki: Johnny Kniga Kustannus, WSOY.

- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006a. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006b. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006c. KvaliMOTV - menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 20.3.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Seikkula Minna 2017. Adapting to post-racialism? Definitions of racism in non-governmental organization advocacy that mainstreams anti-racism. Julkaisussa *European Journal of Cultural Studies* 2019, Vol. 22(1), 95–109.
- Sheikh, Liban 2021. Antirasismi 2021. Instagram-kohokohta tilillä @sheikhthesystem. Viitattu 18.2.2021. <https://www.instagram.com/stories/highlights/17947088089429529/>
- Sisäministeriö 2019. Sanat ovat tekoja. Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen. Helsinki: Sisäministeriö. Verkkojulkaisu. Viitattu 20.2.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161613/SM_23_19_Sanat%20ovat%20tekoja%20Vihapuhe%20ja%20nettikiusaamisen%20vastaisten%20toimien%20tehostaminen_final.pdf
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2018. Ei rasismille! -hankkeen loppuraportti. Ei julkaistu.
- Sulasma, Olli-Pekka 2018. Tutkimus: Afrikasta EU-maihin tulleet tuntevat eniten rassistista ahdistelua Suomessa. *Ylen uutinen* 28.11.2018. Viitattu 9.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10529887>
- Suomen Punainen Risti 2014. Rasisminvastaisuus periaatteina ja toimintana. Suomen Punaisen Ristin luottamushenkilöiden ja työntekijöiden näkemyksiä. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisuja 78. Viitattu 10.1.2021. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/rasisminvastaisuus_periaatteina_ja_toimintana.pdf
- Suomen Punainen Risti 2015. Punaisen Ristin tuki viranomaisille kotimaan häiriötilanteissa. Infolehti. Viitattu 9.3.2021. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/SPR%20ONNETTOMUUKSISSA%20infolehti%202015.pdf>
- Suomen Punainen Risti 2018. Tilastokirja 2017. Verkkojulkaisu. Viitattu 7.3.2021. <https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Tilastokirja%202017.pdf>
- Suomen Punainen Risti 2021a. Punaisen Ristin periaatteet. Viitattu 27.2.2021. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/periaatteet/>
- Suomen Punainen Risti 2021b. Rasisminvastainen viikko. Ei rasismille! -hankkeen verkkosivut. Viitattu 8.3.2021. <https://www.eirasismille.fi/rasisminvastainenviikko>
- Suomen Punainen Risti 2021c. Punainen Risti on Suomen suurimpia kansalaisjärjestöjä. Viitattu 27.2.2021. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/>

- Suominen, Kimmo & Aaltonen, Petri & Ikävalko, Heini & Hämäläinen, Virpi & Mantere, Saku 2007. Voimaa verkostosta! Verkostomaisen kehittämisen käsikirja. Raportteja 56. Helsinki: TYKES.
- Surenkin, Sakari 2020. Maahanmuuttajataustaiset nuoret päätyvät Suomessa usein hoivatyöhön – Racistista ohjailua vai kätevä reitti työelämään? Maailma.net. Viitattu 9.3.2021. <https://www.maailma.net/uutiset/maahanmuuttajataustaiset-nuoret-paatyvat-suomessa-usein-hoivatyohon-racistista-ohjailua-vai>
- Tampereen yliopisto 2021. Kvalitatiivisen aineiston käsittely. Tietoarkisto. Verkkoaineisto. Viitattu 21.3.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>
- Tasavallan presidentin asetus Suomen Punaisesta Rististä 827/2017. Finlex. Viitattu 7.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170827>
- Tienhaara, Pentti 2012. Yhdistystoiminta 2000-luvulla. Tampere: Työväen sivistysliitto TSL ry.
- Tilastokeskus 2019. WhatsApp suosituin – some on suomalaisten arkea iän mukaan vaihdellen. Verkkoartikkeli. Viitattu 2.4.2021. <http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/whatsapp-suosituin-some-on-suomalaisten-arkea-ian-mukaan-vaihdellen/>
- Tilastokeskus 2021. Maahanmuuttajataustaisten määrät ja osuudet alueittain, 1990–2019. Väestö 31.12.2019 muuttujina Vuosi, Tiedot ja Alue. Suomen virallinen tilasto (SVT). Väestörakenne. Verkkojulkaisu. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 2.4.2021. <http://www.stat.fi/til/vaerak/meta.html>
- Tukia, Helena & Wilskman, Kaarina & Lähteenmäki, Marko (toim.) 2012. Sosiaalisen markkinoinnin ABC. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Tulikallio, Tea & Malinen Heikki (toim.) 2009. Vapaaehtoistoiminta. Hyvin organisoituna valtava voimavara. Esimerkkejä vapaaehtoistoinnasta Helsingin kaupungin palvelukeskuksissa. Oppaita ja työkirjoja 2009:2. Verkkojulkaisu. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Viitattu 1.11.2020. <https://docplayer.fi/1499752-Vapaaehtoistoiminta-hyvin-organisoituna-valtava-voimavara-tea-tulikallio-heikki-malinen.html>
- Töyrylä Katriina 2018. Yhden miehen sikailun paljastamisesta se alkoi: Näin #metoo-tviitti on ravistellut maailmaa. Ylen uutinen 31.1.2018. Viitattu 9.3.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10048821>
- Yeung, Anne Birgitta 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2021. Rasismi. Yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivut. Viitattu 8.3.2021. <https://syrjinta.fi/rasismi>
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503. Finlex. Viitattu 7.3.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890503>

- Öblom, Annamaria 2017. Ethnic and Gender Discrimination in the Private Rental Housing Market in Finland: A Field Experiment. Master's Thesis in Psychology. Turku: Åbo Akademi. Viitattu 9.3.2021. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/143226/celia.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Öhnberg Tony 2015. Finns Party Member Olli Immonen Wants to End the Nightmare Called 'Multiculturalism'. Finland Today. Viitattu 7.3.2021. <https://finlandtoday.fi/finns-party-member-olli-immonen-wants-to-end-the-nightmare-called-multiculturalism/>

LIITE 1: OPAS PAIKALLISOSASTOILLE

Opas paikallisosastoille rasisminvastaisen viikon kampanjaan

LIITE 2: RASISMINVASTAINEN VIIKKO JA PUNAISEN RISTIN OSASTOT LAPISSA -VERKKOKYSELYN SAATE- TEKSTI JA KYSYMYKSET

Saateteksti:

Tällä lyhyellä kyselyllä kartoitetaan, millä tavoin Punaisen Ristin lappilaiset osastot kokevat SPR:n rasisminvastaisen viikon kampanjan ja siihen osallistumisen. Vastaaathan kyselyyn 10.1. mennessä.

Kyselyn vastaukset ohjautuvat Nina Ekonojalle, joka on Punaisen Ristin vapaaehtoinen ja opiskelee yhteisöpedagogiksi Humanistisessa ammattikorkeakoulussa. Nina tekee rasisminvastaisen viikon kampanjasta opinnäytetyötä, jonka käytännön osio on tehdä erityisesti pienempien paikkakuntien osastoille suunnattu käytännönläheinen opas helpottamaan rasisminvastaisen viikon kampanjaa.

Lisätietoja asiasta voit kysyä Ninalta (nina.ekonoka@humak.fi) tai Lapin piirin monikulttuurisen toiminnan kehittäjältä Mervi Hyötylältä (p. 040 1701955 / mervi.hyotyla@redcross.fi).

Kysymykset:

- 1) Mitä osastoa edustat? (avoin tekstikenttä)
- 2) Oletko... (monivalinta)
 - a) osaston puheenjohtaja
 - b) monikulttuurisen toiminnan yhteyshenkilö
 - c) muu vastuhenkilö
- 3) Mitä aktiivisia toimintaryhmiä osastossanne on? (monivalinta)
 - a) ystävätoiminta
 - b) ensiaputoiminta
 - c) nuorten toiminta / Reddie Kids
 - d) monikulttuurinen toiminta / maahanmuuttajan tuki
 - e) valmiustoiminta
 - f) humanitaarisen oikeuden toiminta
 - g) Muu:
- 4) Millaisia yhteistyökumppaneita osastollanne on omalla paikkakunnalla? (monivalinta)
 - a) kunta tai joitain kunnan yksiköitä
 - b) seurakunta
 - c) urheiluseura

- d) yhdistys tai yhdistyksiä
 - e) koulu tai oppilaitos
 - f) yritys tai yrityksiä
 - g) Muu:
- 5) Onko osastonne aiemmin osallistunut rasisminvastaisen viikon kampanjaan? (vaihtoehdot)
- a) kyllä
 - b) ei
- 6) Jos vastasit kyllä, kerro lyhyesti millaista toimintaa järjestitte kampanjassa. (avoin tekstikenttä)
- 7) Jos vastasit ei, mikä siihen oman arviosi mukaan on tärkein syy: (vaihtoehdot)
- a) kampanja ei tunnu niin oleelliselta osalta SPR:n toimintaa
 - b) kampanja ei tunnu tarpeelliselta omalla paikkakunnalla
 - c) meillä ei ole tarpeeksi tietoa kampanjasta
 - d) meillä ei ole resursseja osallistumiseen
 - e) en osaa sanoa
 - f) Muu:
- 8) Miten uskot, että kampanjaa voisi osastossanne ja paikkakunnallanne toteuttaa? (monivalinta)
- a) kouluvierailut
 - b) tapahtuma tai muu yleisötilaisuus
 - c) kampanjointi sosiaalisen median
 - d) Punaisen Ristin koulutuksen järjestäminen
 - e) kampanjamateriaalin välittäminen yhteistyökumppaneille
 - f) en osaa sanoa
 - g) Muu:
- 9) Haluatko saada Ninan tekemän rasisminvastaisen viikon oppaan testiin jo alkuvuodesta 2021? (vaihtoehdot)
- a) kyllä
 - b) ei
- 10) Jos vastasit kyllä, kerro tässä posti- tai sähköpostiosoite, minne sen saa lähettää: (avoin tekstikenttä)

Sydämellinen kiitos vastauksista ja iloa alkavaan vuoteen!

LIITE 3: ROVANIEMEN VERKOSTON SÄHKÖPOSTILISTAUUS LUKUINA

12.3.2021 yhteensä 95 kontaktia. Organisaatiot tyypeittäin numeroitu. Organisaation sisällä eri henkilöt nimetty aakkosilla.

	JULKINEN	YKSITYINEN	3. SEKTORI	HANKKEET YM.	vapaaehtoiset / yksityishenkilöt
1	Oppilaitos 1 A	Yht.kunnall. yritys A	Kulttuuri 1 A	Hanke 1 A	Henkilö A
2	Oppilaitos 1 info	Yritys 1 A	Kulttuuri 2 A	Hanke 1 B	Henkilö B
3	Oppilaitos 2 A	Yritys 2 A	Kulttuuri 3 info	Hanke 1 C	Henkilö C
4	Kpki yksikkö 1 A	Yritys 2 info	Kulttuuri 4	Verkosto 1 A	Henkilö D
5	Kpki yksikkö 2 A	Yritys 3 info	Kulttuuri 5 info	Verkosto 1 B	Henkilö E
6	Kpki yksikkö 2 B	Yritys 4 A	Kulttuuri 6 info	YHT. 2 toimijaa 5 hlöä	Henkilö F
7	Kpki yksikkö 3 A	Yritys 4 B	Kulttuuri 7 A		Henkilö G
8	Kpki yksikkö 3 B	Yritys 5 A	Kulttuuri 8 info		YHTEENSÄ 7 hlöä
9	Kpki yksikkö 3 C	Yritys 6 A	Seura 1 A		
10	Kpki yksikkö 3 D	YHT. 7 yritystä 7 hlöä	Seura 2 info		
11	Kpki yksikkö 3 info		Seura 3		Eri toimijoita yhteensä
12	Kpki yksikkö 4 A		Seura 4 info		2 oppilaitosta
13	Kpki yksikkö 5 A		Seura 5 A		7 kaupungin yksikköä
14	Kpki yksikkö 6 info		Seura 6 A		2 viranomaista
15	Kpki yksikkö 7 A		Yhdistys 1 A		1 seurakunta
16	Srk A		Yhdistys 10 A		1 säätiö
17	Srk B		Yhdistys 10 B		6+1 yritystä
18	Säätiö 1 A		Yhdistys 11 A		19 aatteellista yhdistystä
19	Säätiö 1 info		Yhdistys 12 A		8 kulttuuriyhdistystä
20	Viranomainen 1 A		Yhdistys 12 B		6 urheilu- tai liikuntaseuraa
21	Viranomainen 2 A		Yhdistys 13 A		1 hanke
22	Viranomainen 2 B		Yhdistys 13 info		1 verkosto
23	YHT. 13 toimijaa, 18 hlöä		Yhdistys 14 info1		7 yksityishenkilöä
24			Yhdistys 14 info2		YHTEENSÄ LISTALLA
25			Yhdistys 15 info		62 toimijaa, 75 henkilöä
26			Yhdistys 16 A		

27			Yhdistys 16 B		
28			Yhdistys 17 A		
29			Yhdistys 17 B		
30			Yhdistys 17 C		
31			Yhdistys 17 D		
32			Yhdistys 17 E		
33			Yhdistys 17 info1		
34			Yhdistys 17 info2		
35			Yhdistys 18 info		
36			Yhdistys 19 A		
37			Yhdistys 19 B		
38			Yhdistys 19 C		
39			Yhdistys 19 D		
40			Yhdistys 19 info1		
41			Yhdistys 19 info2		
42			Yhdistys 2 A		
43			Yhdistys 2 B		
44			Yhdistys 2 C		
45			Yhdistys 3		
46			Yhdistys 4		
47			Yhdistys 5		
48			Yhdistys 6		
49			Yhdistys 7		
50			Yhdistys 8		
51			Yhdistys 9 A		
52			Yhdistys 9 B		
			YHT. 33 toim. 38 hlöä		

LIITE 4: KAMPANJATAPAHTUMAT

[Koontijuliste 2018](#)

[Koontijuliste 2019](#)

[Koontijuliste 2020](#)

[Koontijuliste 2021](#)

LIITE 5: HAASTATTELUKUTSU JA -KYSYMYKSET VERKOSTOTOIMIJOILLE

Haastattelukutsu:

Hei XXX!

Kirjoitan sinulle, koska olet ollut yksi avainpelaaja Rasisminvastainen viikko Rovaniemi -kampanjaverkostossa. Teen opinnäytetyönä pienemmällä paikkakunnilla toimiville Punaisen Ristin osastoille opasta siitä, miten käynnistää paikallinen kampanjaverkosto ja hyödyntää sitä rasisminvastaisen viikon kampanjan toteuttamisessa. Pohjana työlle on Rovaniemen verkoston jo usean vuoden ajan aktiivisesti toiminut verkosto. Toivoisin nyt työni tueksi muutaman eri sektoreita edustavan toimijan näkemystä vapaamuotoisen haastattelun muodossa. Ehtisitkö tavata ja jutella aiheesta kanssani vuodenvaihteen - tammikuun aikana? Arvioin, että haastattelu kestää enintään tunnin.

Valmiissa opinnäytetyössä en yksilöi haastateltavia tunnistettavasti, kerron taustatietona vain minkä sektorin toimijaa kukin haastateltava edustaa (esim. kunta, järjestö, urheiluseura, yritys).

Ystävällisin terveisin,

Nina Ekonoja

Haastattelukysymykset:

Milloin olet ollut mukana RV-viikko Rovaniemi verkostossa?

Millaista toimijaa ja missä roolissa edustit verkostossa?

Millainen roolisi oli / on ollut verkostossa ja kampanjassa?

Miksi lähdit / organisaatiosi lähti mukaan verkostoon ja kampanjaan, mikä motivoi?

Mitä positiivista mukana olemisessa on kokenut olevan? (henk.koht. ja / tai organisaatiolle)

Entä haasteet tai vastoinkäymiset?

Onko kampanja ja verkosto 'teettänyt' eli kuormittanut sinua tai organisaatiotasi? Miten?

Mitä positiivista näet verkoston toiminnassa?

Entä haasteita?

Miten motivoisit muita vastaavia toimijoita mukaan vastaavaan toimintaan muualla?